

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

STRĖVININKŲ
SOCIALINĖS GLOBOS
NAMAI

FOKUSUOTŲ GRUPINIŲ DISKUSIJŲ SU NEIĞALIAISIAIS APIE KORUPCIJOS SUVOKIMĄ, PATIRTIS IR PREVENCIJĄ VALSTYBĖS SOCIALINĖS IR SVEIKATOS APSAUGOS SISTEMOSE

ATASKAITA

KAUNAS, 2018

Turinys

1. ĮVADAS.....	3
1.1. TRUMPAS TYRIMO METODO PRISTATYMAS	3
1.2. TYRIMO TIKSLAS.....	3
1.3. TYRIMO EIGA	4
2. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ.....	7
2.1. BENDRIEJI SOCIALINĖS APSAUGOS IR SVEIKATOS PRIEŽIŪROS SISTEMŲ LIETUVOJE VERTINIMAI	7
2.2. KORUPCIJOS SAMPRATA IR RAIŠKA LIETUVOJE	9
2.3. KORUPCIJOS VEIKSMO MOTYVACIJA	14
2.4. KORUPCIJOS PREVENCIJA.....	15
2.5. APIBENDRINIMAS	17
PRIEDAI	19
PRIEDAS NR.1	
PRIEDAS NR.2	
PRIEDAS NR.3	
PRIEDAS NR.4	

1. Įvadas

1.1. Trumpas tyrimo metodo pristatymas

Tyrimui pasirinkta *kokybinė metodologinė prieiga*, nes kokybinio tyrimo metodui yra svarbus „žmogiškasis elementas“ – į tam tikrus faktus žvelgiama konkrečių patirtį turinčių respondentų akimis. Kokybinio tyrimo silpnoji pusė yra mažesnis duomenų reprezentatyvumas ir subjektyvumas, taip pat didelės laiko sąnaudos renkant ir analizuojant duomenis. Tačiau kokybinis tyrimas, nors ir nepateikia lengvai ir greitai interpretuojamų duomenų, įgalina tyrėją pažvelgti į tyrimo lauką „iš vidaus“, suvokti veiksmo priežastis bei veiksmus, sąlygojusius veikėjų atsakymus ir veiksmus, o tai labai reikšminga analizuojant tokius sunkiai apibrėžiamus objektus kaip korupcija, korupcijos prevencija, nesąžiningumas sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos srityse ir t.t..

Tyrimui pasirinktas fokusuotos grupinės diskusijos metodas. *Fokusuotos grupinės diskusijos* yra ypatingas grupinio interviu tipas. Todėl fokusuotos grupinės diskusijos metodika remiasi interviu metodika. Fokusuota grupinė diskusija pravedama ne su vienu žmogumi, o vienu metu – su grupe žmonių, kurių tam tikros socialinės charakteristikos panašios. Šio tyrimo atveju pagrindinė grupę jungianti charakteristika buvo patirtis audivizualio sektoriaus produkto ar paslaugos kūrime. Todėl pagrindinis moderatoriaus uždavinys – draugiškoje ir neįtemptoje aplinkoje, lygių, vienas kitam niekuo neįsipareigojusių žmonių draugijoje organizuoti laisvą pokalbį tyrimo klausimais.

Kitaip nei individualaus pagilinto interviu atveju, fokusuotos grupinės diskusijos tokiomis pat laiko sąnaudomis įtraukia daugiau žmonių. Fokusuotų grupių diskusija greta žodinės informacijos suteikia galimybę stebėti grupės narių sąveiką ir neverbalinę komunikaciją, kuri ypač svarbi iškilus skirtingiems grupės narių požiūriams.

1.2. Tyrimo tikslas

Šis tyrimas yra iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamo projekto „Už skaidrią Lietuvą“ dalis. Projektą įgyvendina viešoji įstaiga „Vilties žiedas“ su partneriais: Asociacija „Socialinių inovacijų tinklas“, viešąja įstaiga „Demokratinės politikos institutas“, Strėvininkų globos namai.

Projekto „Už skaidrią Lietuvą“ **tikslas** - didinti visuomenės nepakantumą korupcijai ir dalyvavimą viešojo valdymo procesuose. Projektas yra orientuotas į žmones su negalia, kurie yra nuolatiniai sveikatos sistemos dalyviai ir turi daugiausiai galimybių susidurti su korupcija sveikatos srityje.

Projekto įgyvendinimo metu atliekamo **tyrimo tikslas** - įvertinti korupcijos pasireiškimą ir jos specifiką valstybės socialinės ir sveikatos apsaugos sistemose per asmenines neįgalių žmonių patirtis.

Fokusuotos grupinės diskusijos buvo moderuojamos pagal planą pagrįstą *keturiomis klausimų grupėmis*:

- *Bendrieji socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros sistemų Lietuvoje vertinimai;*
- *Korupcijos samprata ir raiška Lietuvoje;*
- *Korupcijos veiksmo motyvacija;*
- *Korupcijos prevencija.*

1.3. Tyrimo eiga

Metodas:	Kokybinis tyrimas, Fokusuota grupinė diskusija (FGD)
Diskusijų skaičius:	2
Diskusijos trukmė:	Kiekvienos diskusijos trukmė – apie 2 val.
Apklauso data ir vieta:	2018, gegužės 7 d., Kaunas, viešoji įstaiga „Vilties žiedas” 2018, gegužės 8 d., Kaunas, viešoji įstaiga „Vilties žiedas”
Pagrindiniai respondentų atrankos kriterijai:	Tyrimo informantų atranka buvo grindžiama tokiais kriterijais: 1) neįgalumas; 2) patirtys, susijusios su korupcija valstybės socialinės ir sveikatos apsaugos sistemose. Atrinkus informantus pagal šiuos kriterijus buvo taikytas prieinamumo (angl. <i>convenience sample</i>) principas.
Tyrimo eiga:	Galima teigti, kad visos grupinės diskusijos vyko draugiškoje ir nuoširdžioje atmosferoje; respondentai buvo pakankamai įsigilinę ir suinteresuoti tyrimo problematika.
Citavimas:	Citatų kalba netaisyta.

DISKUSIJOS SCENARIJUS:

Diskusijos scenarijus (pagrindiniai klausimai) buvo konstruotas pagal aukščiau minėtas klausimų grupes ir apėmė šiuos pagrindinius klausimus:

- *Bendrieji socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros sistemų Lietuvoje vertinimai:*
  1. Kaip vertinate socialinės apsaugos sistemą Lietuvoje? Ar esate ja patenkinti? Jei ne, kokie didžiausi trūkumai?
  2. Kaip vertinate sveikatos priežiūros sistemą Lietuvoje? Ar esate ja patenkinti? Jei ne, kokie didžiausi trūkumai?

- *Korupcijos samprata ir raiška Lietuvoje:*
  3. Apibrėžkite, kas, Jūsų nuomone, yra korupcija? Pasakykite 5 sąvokas/ žodžius, kurie jums labiausiai asocijuojasi su korupcija.
  4. Ar Jūs manote, kad Lietuva yra korumpuota valstybė? Kokie pavyzdžiai jus verčia taip galvoti? Kokį sektorių išskirtumėte kaip labiausiai korumpuotą? Kodėl? Pateikite pavyzdžių. Kokie sektoriai yra taip pat korumpuoti?
  5. Gal galite prisiminti korupcijos atvejį, kuris palietė jus asmeniškai ar jūsų artimą asmenį, per paskutinius 5 metus. Papasakokite išsamiai.

- *Korupcijos veiksmo motyvacija:*
  6. Kodėl, Jūsų nuomone, žmonės duoda kyšį? Kodėl žmonės ima kyšį?
  7. Pagalvokite apie jūsų kolegą, kuris turi neįgalumą. Kaip manote, kodėl jis/ ji duoda kyšį? Ar jis/ji tikisi, kad tai išspręs problemą? Kaip manote, ar problema paprastai tikrai yra išsprendžiama? O jeigu būtų nedavęs ar nedavusi kyšio – kaip manote, ar ta problema taip pat sėkmingai būtų išspręsta?

- *Korupcijos prevencija:*
  8. Kaip manote, ar reikia pranešti apie korupcijos atvejus atitinkamoms institucijoms? Kodėl?
  9. Ar esate kada nors pranešęs atitinkamoms institucijoms apie korupcijos atvejį. Kas

paskatino pranešti/nepranešti? Ar manote, kad pranešęs galite nukentėti? Ar žinote tokių atvejų?

10. Ar žinote kur ir kaip reikia pranešti? Jei taip, koku būdu tai sužinojote – papasakokite.

11. Kaip manote, kaip jaustumėtės pranešęs apie pažįstamo žmogaus korupcijos atvejį - didžiutumėtes savo principingumu, ar abejotumėte dėl savo poelgio?

12. Kaip manote, kas gali padėti sumažinti korupciją sveikatos sistemoje Lietuvoje? O socialinės apsaugos sistemoje?

2. Tyrimo rezultatai ir jų analizė

2.1. Bendrieji socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros sistemų Lietuvoje vertinimai

Fokusuotų grupinių diskusijų metu aptarti bendrieji socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros sistemų Lietuvoje vertinimai.

Vertindami socialinę apsaugą Lietuvoje, tyrimo dalyviai nusiteikę gana skeptiškai:

“aš manau, kad prasta visa sistema yra pas mus” [FG1].

Diskutuodami, kokios problemos nulemia prastą socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros sistemų Lietuvoje būklę, diskusijos dalyviai išskyrė kelias pagrindines problemų sritis:

- **Įstatyminė bazė ir su tuo susiję problemos neįgaliesiems gauti nemokamą sveikatos priežiūrą;**

“aš pasakysiu tik pagal save skaudžiausią tokį dalyką, dabar jeigu pagal tą sveikatos visą apsaugą, mano dukra serga pirmo tipo diabetu ir labai pasikeitė viskas, su tais naujais įstatymais dabar, tai jinai iki 18metų turėjo vidutinį neįgalumą, nes pirmo tipo diabetas yra sunki liga. Nuo 18metų atėmė jai neįgalumą visiškai, bet aš sakyčiau turėjo galvot tokį dalyką, kad tokie žmonės pvz negali gyventi be insulino nei vienos dienos. Ir jinai stovėjo darbo biržoj ir iš darbo biržos atsisakė pasiūlymų, nes jinai tikrai negali tokių darbų dirbti, ją pašalino. Jinai pusę metų negalėjo įstoti į darbo biržą, turėjo mokėti už save sveikatos draudimą, kadangi jinai neturi pajamų, aš irgi esu neįgali, mes tų pajamų nelabai turim, jai niekas neišrašo nei insulino, nei tų adatų, galų gale pats nesusimokėjęs sveikatos draudimo negali nusipirkti be recepto nieko, kadangi nueina į polikliniką, yra nesumokėti mokesčiai, viskas ten užblokuota. Gydytojos nepriima, be recepto niekas nieko neparduoda, suprantat, kokia situacija gaunasi. Sakyčiau tokiems žmonėms nu kad ir nereikia.. kad nemokėtų to neįgalumo, bet turėtų būti padaryta, sveikatos kad draudimas būtų valstybinis...” [FG1]

“nes dabar nustato darbingumo lygį, bet ne neįgalumo lygį” [FG1]

“aš sakyčiau tegul būna darbingumo lygis, bet tokiems žmonėm, kurie turi tokias ligas, kaip čia, lėtinės vadinasi, tokia, kur tu esi priklausomas vis tiek nuo tų vaistų, tai turėtų būti bent jau sveikatos draudimas valstybės... kažkaip tai...” [FG1]

“nu iš tikrųjų taip ir yra, jeigu pvz. dabar neįgalumo komisijoj paklausia... aš sakau, jūs supraskit nu... pagal mano šitas ligas aš nelabai galiu dirbti. Sako tai jūs nedirbkit, kiti žmonės nedirba. Tai kaip tu gali nedirbti, kai pas mane yra 50 proc. neįgalumas, nors faktiškai net nežinau koks turėtų ten būt” [FG1]

- Maža finansinė valstybės parama neįgaliesiems;

“...tai matom, kas vyksta... daleiskim už 180 eurų pragyvent su vaiku 18 metų tai aš nežinau”. [FG1]

“...nu pvz už vaiką 15 eurų gaunu papildomai. Viskas, visi pinigai” [FG1]

“tai kaip dabar žmogui... aš neturiu, kas mane išlaiko iš tikrųjų, aš esu pati sau viena, gaunu 100 eurų išgyvent kaip nori, tai kaip aš galiu nedirbti, aš persiversiu per galvą ir vis tiek eisiu dirbti” [FG1].

“tikrai nepakanka” [FG2].

“labai sudėtinga, jeigu palyginus su Skandinavijos šalimis, tai čia nepalyginsi. nu bet žmonės gyvena ir išgyvena. Bet kad čia pakankama tai tikrai ne” [FG2].

- Nepakankamos lengvatos neįgaliesiems žmonėms;

“aš turiu nuomotis būstą ir jokių tokių va tokios lengvatos kad už mane gal kas nors nuomą sumokės, niekas nesumokės iš tikrųjų.” [FG1]

“jeigu tu nuomojiesi tau jokių nuolaidų niekas nedaro” [FG1]

- Stereotipinis neigiamas visuomenės požiūris į neįgaliuosius;

“net nežinau, kad būtų darbo rinkoj kažkoks kitoks požiūris, kad būtų galima... čia žinot, irgi toks pasvajojimas ... kažkur tą darbą lengviau būtų susirasti, nes mums reikia lengvesnio darbo. Dabar sako eik į valytojas, aš ta valytoja gyvenime nepadirbsiu su savo sveikata, nes šiaip labai sunkus darbas. Nu nėra iš tikrųjų kur įsidarbinti, nes į tokius žmonės žiūri „nenoriu aš tavęs”. Nu ir viskas. Kam imt nesveiką jeigu gali paimt sveiką” [FG1]

- Sveikatos priežiūros paslaugų kokybės trūkumas, ypač ilgos eilės gydymo įstaigose ir nepakankama gydytojų suteikiama informacija;

“paslaugos suteikiamos.. aš pvz negalėčiau skųstis paslaugom... bet reikia staigiai, ateini į polikliniką, prasėdi daugiau valandą laiko, kad patektum pas gydytoją, nenormalu gi yra. Aš tada atsistoju ir išeinu” [FG1]

“aš jos negaunu, nes mano daktarė nesugeba surašyt ko reikia pilnai. <...> aš dabar jau ne vieng daktarą pakeičiau.. bet be kyšo ar ko nors tai nieko negausi” [FG1]

“... bet kai klinikose man teko būt, tai vat tas laukimas nesąmoningas... pirmą kart nusiuntė pas gydytoją endokrinologę, tai nežinau, ten kokias 5 valandas laukiau, nors žmonių prieš mane ten nedaug buvo. Bet ateina kartais tokių pacientų... su kuriais ten gaunasi toksai labai ilgas....” [FG1]

“pvz. man priklausytų toks dalykas... aš tik dabar sužinojau, kad.. į vonią įlipti yra kažkoks pasilaikyti, kad tau turi įtaisyti duše kad galėtum įlipt, kad pagaliau nuo klozeto atsistot, kad būtų pasilaikyti. Nieko! Tik dabar iš žmonių sužinojau tiesiog. Iš tikrųjų tos informacijos iš gydytojų tai nesulauksi” [FG1]

“tikrai tikrai. Ir kai sako moteriškė 5 valandas laukė. Aš pas endokrinologą aš du mėnesius talono laukiau” [FG1]

“Tai gerai, tai kam tada tie kompiuteriai, kam tie talonai, jeigu ten kokių 20 minučių tarpas, kažkas atsitiko, kažkoks ekstrinis ligonis, tai nusistums valanda, tai ne trys, ne keturios. O reiškias mes neturim darbu, nieko mes negalim.... pas mane krūties auglys, pasodina, tau taip blogai ir tu dar tose klinikose visus tuos klipus sėdi žiūri dar 5 valandas. Neaišku, ko ten tave kviečia.... pagulėt, užsimerkt ir nematyt to viso kol tave priims. Dar blogiau, dar mus invalidais didesniais daro, o ne padeda. Arba dažniausiai maždaug „ko tu čia eini taip dažnai?“ o kai neateini, „o tai kur tu buvai?“ Aš du metus krūties momogramos laukiau, nors nuo 50 priklauso pagal pačią daktarę. Nieks man nedavė... išsireikalavau, tą pačią dieną radau ligas. Kam ačiū pasakyt? Daktaram? Kam pasakyt ačiū už tokią.. tai klimaksas, tau tiek metų, čia viskas tvarkoj, kam tu sakai kad tu blogai jautiesi, tavęs negirdi. Absoliučiai. Taip yra ir dabar ir nežinau kada čia pasikeis neįsivaizduoju. O nori gerų atlyginimų, gauna atlyginimus, gauna tikrai kyšius ir tikrai juos ima! Ir kas iš to?” [FG1]

“gal kad tos informacijos šiek tiek daugiau būtų, nes kol susirandi kažką tai, pačiam reikia ieškoti” [FG2]

“ir vienas nuo kito siuntinėja, eik pas tą, tas eik pas tą, atgal ir vėl pas pirmą” [FG2]

“ir nežinai kur, eini tais ratais ir nežinai. O atgal pasirodo kad vėl, „aj tai va reikėjo šitaip“” [FG2].

“pusantro mėnesio laukt reikia” [FG2].

“Pas ką nueit, pas nervų, nueini pas nervų, nervų siunčia nu kaip man, nusiuntė galvos tą daryt, tai pas nervų laukei du mėnesiu, siunčia ir ten pusantro mėnesio vien tik kad gaut tą lapą kad vėl atgal pas nervų nunešt, tai išeina jau trys mėnesis, tai gali numirt penkis kartus” [FG2].

“jie iš tikrųjų neturi kada išklausti kas tau yra, pildo pildo pildo rašo rašo rašo , akių nežinai, nežinai kokios spalvos gydytojo akys, nes jų nematai, nepakelio nuo to kompiuterio” [FG2].

Šios egzistuojančios socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros sistemų Lietuvoje problemos gilina žmonių nepasitenkinimą ir atveria kelius korupcijai.

2.2. Korupcijos samprata ir raiška Lietuvoje

Diskutuojant iškeltas klausimas, kaip yra suprantama korupcija, su kokiais pagrindiniais raktažodžiais ji asocijuojasi. Diskusijų dalyviai dažniausiai įvardino tokius raktažodžius kaip “kyšiai”, “protekcija”, “naudojimas padėtimi”, “negražus elgesys” (informantų pasisakymų iliustracijos pateikiamos 1 lentelėje).

LENTELĖ 1 Korupcijos samprata ir jos raiška

Kategorija	Iliustracija
Kyšiai	<p>“kyšis visumoj” [FG1]; “kyšio ėmimo...” [FG1]; “kyšis” [FG2]</p> <p>“gal ne pinigų, gal butelį kažkokį, ar paslauga kažkokia...” [FG2]</p>
Protekcija, nepotizmas	<p>“protekcija. Manęs ten nepriims, bet jeigu sesuo ar brolis ar kažkoks tai prie valdžios, tai tada taip... nu vat neseniai per televiziją buvo, liepė paguldyt kažkokio tai .. kažką į ligoninę” [FG2]</p> <p>“pažintys ir pinigai, šitie žodžiai apsako viską, ką galima būtų daugiau papasakoti” [FG2]</p> <p>“ne, jeigu pažįstamas mano dirba, tai pas tave chirurgas ateis ryte į palatą, paskui ant perrišimų, jau seselė pašaukė jį, kad jis jau grynai tą žaizdą nuvyniotų. Va man irgi buvo .. eina atėjo į darbą į mano palatą atėjo ,kai dar subintuotas buvau visas, paspaudė paspaudė, po to pašaukė ant perrišimų, nu ir ... ir prašau, nes pažįstama mano gera seselė dirba tam skyriui, jis pagal tą seselę ateis pas mane. O pas kitus jei į savaitę kartą, pažiūri tai pažiūri ...” [FG2]</p>
Naudojimasis padėtimi	<p>“nu tikrai naudojasi žmonių ligom. Ir viskas” [FG1]</p> <p>“nu tai taip, mane ten daktarė pasiuntė. Ir pasakė, kad ir mokėt nereikės. Bet nemokamai yra eilė, o už pinigus eilės jokios nėra. Tai va akivaizdžiai mato, kad aš skubu, ir kad pas mane yra operacija suplanuota” [FG1]</p> <p>“... situacija.... man daktarė išrašo, jau pasakė, kad rado tą vėžį viską, reikia operuot. Prigąsdino, prigąsdino. koks greitai? Davė siuntimą .. jau planinė, jau operacija buvo planinė paruošta. Bet jūs turit pasidaryt dar vieną krūtis momogramą su... Jums tai nekainuos, nuvažiuokit į savanorius, ten padarys. Nuvažiuoju į tuos savanorius, operacija paskirta o man sako, kad vietų nėra, tiktai koją kovą. Ir niekas neoperuos, kol to tyrimo nebus. Už pinigus tą pačią dieną. ir mokėjau pinigus. [FG1]</p> <p>“... draugė yra dirbusi klinikoje ir apie... kaip ten kas... ir sakė „nu anesteziologui duok, nes jeigu neduosi, tave pykins...” [FG1]</p> <p>“būdavo ant seselės labai jaučiasi jeigu neduodi šokolado, tai patikėkit,</p>

	<p><i>basono neatneš. ir šlapias guli” [FG1]</i></p> <p><i>“Jeigu bus laisva vieta, tai tada pakviesim. Nu ir sėdi. O ten kas 15minučių šaukia, nu taip suregistruota. Ir prasėdėjau iki 6. O gydytojos iki 6 ir dar pasakė, „jeigu norėsiu priimsiu, jeigu nenorėsiu nepriimsiu“ ir tu sėdėk” [FG2]</i></p> <p><i>“buvo sirgo vėžiu, gulėjo patale, jau matosi gi kad viskas aišku, tai čia dar litais buvo. Kažkokios ampolės negaliu pasakyt nei pavadinimo nei nieko,500 kainavo, liepė nusipirkti dvi nu ir kas. Vieną atnešė suleido, ant rytojaus pasimirė. O tos ir nebegražino. .. nu taip, nes liepė iš jų pirkti. Va tokia situacija” [FG2]</i></p>
<p>Negražus, neetiškas elgesys, spaudimas</p>	<p><i>“elgesys negražus... viskas tas pats, jos prie visko pripratę. Ir jos tikrai net neaiškina gražiai normaliai, ką žmogus turėtų apie tas ligas žinot, nieko. Mes patys viską susižinom. ... ir jos neturi laiko. Jeigu daktarė dirba vienu etatu daleiskim .... toj chemijoje... „jūs visi palaukit“, jinai išeina ir jos pusę valandos nėra. Jinai paskui vėl grįžta ir vėl dirba, ir vėl išeina... dirba per tris vietas... tai kiek jinai algų gauna ir dar kiek kyšių ir dar mes turim visi šypsotis jai ir būt laimingi, kad priėmė. Vat sistema tokia “ [FG1].</i></p> <p><i>“užuominos ir pilna tų užuominų...” [FG1]</i></p> <p><i>“duoda suprast kad reikia duot kažką” [FG1]</i></p> <p><i>“Toks spaudimas gaunasi, kad o jeigu tu neduok dieve vaikas kažkoks susirgs, tai tu namą parduosi, bet tą vaiką gelbėsi” [FG2]</i></p>

Aptardami korupcijos paplitimą socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros sektoriuose, fokusuotų grupinių diskusijų dalyviai aiškiai įvardino šiuose sektoriuose egzistuojantį didelį korupcijos mastą: *“dar ir kaip, su kaupu”, “buvo atvejis kaip pas pažįstamą, keitė klubo, ne klubo o kelio sąnarį, ir praktiškai buvo vos ne tiesiai šviesiai pasakyta kiek tai kainuoja” [FG2].* Kaip teigia vienas diskusijos dalyvis, *“kad nesigėdija jie visai. Palatoj mes gulėjom apie 12 moterų, daugiau telpa. Ir atėjo.. nu buvo dvi naujos iš jų, nu ir viena.. ... ir viens chirurgas buvo atėjęs sako „duok 100 eurų dabar....“ [FG1].*

Tačiau asmeninių patirčių duodant kyšį diskutantai įvardino mažai, dažniausiai pabrėždami kad jie kyšių nėra davę ar davę seniai. Diskusijos metu išsakyta ir nuomonė, kad kyšio davimas nebūtinai išsprendžia problemą geriau ar suteikta paslauga būna kokybiškesnė: *“kažkaip asmeniškai tikrai ne .... irgi buvo toks atvejis, kad sako, viena moteris davė kyšį ir*

ten per pažintis jinai kažkaip pas tą gydytoją pateko. ir operacijos metu jai žarną pradūrė. Nu tai... ir manau jeigu gydytojas negaus to kyšio, jis tavęs nepapjaus ir ten kažką nepadarys <...>” [FG1], “tai vat čia toks dalykas kad tikrai nepriklauso” [FG1].

“Bet tai ar duodi ar neduodi problemos yra” [FG1].

“...yra daktaras kaip pasakyt žmogiškas, yra atsakingas ir jis bet koku atveju darys atsakingai. O ne už tai, kad gauna, bet sakau aš pavyzdžiui nesusidūriau su tuo... aš prieš visus tuos dalykus ir gyvenime niekam nedaviau, bet iš tikrųjų kai pasižiūri į žmones, kus susidūrė, tikrai yra. Čia pas kokį daktarą papuoli” [FG1].

Nors dažnai žmonės, duodami kyšį, tikisi, kad paslaugos bus išskirtinai kokybiškos: “Arba po operacijos uošviui kažkada, amžinąjį atilsį, irgi operavo, vėžys, nu ir ... galvojo duos pinigų, sako, kam duot, tai vat davė ir paskui pati pyko ant to daktaro, kad „va aš čia daviau pinigų, o jis čia...“ <...> atrodo, jie davė tą kyšį ir tas daktaras padarys kažkokį stebuklą” [FG1].

“nors iš tikro gal tai yra mūsų smegenyse, kad tą reikia daryti, nors iš tikrųjų tas gydytojas tikrai stovėdamas prie to operacinio stalo jis nepadaro nieko kitaip, negu jam priklauso. Taigi jis nepaliks specialiai tau žirkliu pilve” [FG2].

“aš kalbėjau su vienu pažįstamu chirurgu, jis sakė ar duos man ar neduos, aš gi nepjausiu skersai, aš pjausiu taip kaip reikia. Galima duot 1000 tų eurų, gali vis tiek atsitikt kažkas tai. Čia gi ... ir paskui sakys, o aš daviau kyšį ir man va, o kitas nedavė ir jam viskas išėjo” [FG2].

Tačiau paslaugai nepavykus, kyšis kartais grąžinamas jį davusiam: “bet aš tada irgi daviau, bet man problemos su narkoze buvo... <...> sugrįžus į palatą gydytojas buvo įdėjęs atgal tuos pinigus” [FG1].

Diskutantai pripažino, kad egzistuoja tam tikras “žinojimas”, kuriems gydytojams reikia, o kuriems nereikia ar net negalima siūlyti kyšio. Tas “žinojimas” egzistuoja gandų lygmenyje:

“nes vat su vienu pasišneki, tam tai būtinai duok, nes tikrai reikia duot. Kitam sako, tas neims, net nebadyk duot. Va taip va. Kai dažnai eini pas daktarus, vaikščioji po ligonines, taigi visaip girdi...” [FG1].

“visi susidūrėm ligoninėj gulėdami, kas operacijos kažkokios ar kas.. vienas per kitą visi žino kas yra, kokia suma ir kiek moka...” [FG2].

Nors dovanas ir saldinius tyrimo dalyviai nelinkę įvardinti kaip kyšius: “tokio dalyko tai tikrai nepriskirčiau”, “padėka” [FG2].

Kaip teigia tyrimo dalyviai, jų nuomone, sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos sektoriai nėra patys korumpuočiausi. Kaip labiausiai korumpuoti buvo įvardinti teismai.

Sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos sektoriuose, kaip labiausiai korumpuotos, buvo įvardintos paslaugos, susijusios su:

- darbingumo / invalidumo nustatymu:

“pirmiausiai tai kas liečia invalidumus - tai tikrai pirmoj eilėj. Nu aš gal irgi taip va kaip sako iš veido viskas gerai, bet į žmogų neįlysi... ar ne. Kaip ir jo, pas mane pvz. 16 operacijų, ir kojos laužytos, ir rankos, ir apendicitas, ir du vaikai, kur tik dursi, visur pataikysi, jau be to vėžio. Tai gal ir kiti, bet vis taip kai pasižiūri, nu atrodo, nu ne... Jeigu taip sąžiningai, tiek kiek aš susidūrus, nes tikrai per daktarus daug vaikštau ir tikrai daug operuota ir daug problemų” [FG1].

- nemokamų tyrimų skyrimu:

“praėjo tie keturi mėnesiai po tų keturių mėnesių sakau tai kada man kraują paimsit, jau vėžininkų, o jis labai brangus tyrimas, kaip suprast, čia man kyšį duot ar laukt kol jie susiprotės ar yra ten tas vėžys ar ne. .. bet kada ir bet kur. Tai vien kad jie mus tikrina kas tris mėnesius, o man tiktai po pusės metų tą kraują pridavė. Tai dar neaišku, nes aš paklausiau, kada priduoť kraują. O čia - nereikia taip dažnai, tyrimas brangus” [FG1].

“netgi gulint ligoninėj, kur tikrai man nepriklauso už tyrimą mokėti, man liepė susimokėt. Nu bet kadangi jau buvau prisiskaičius, jau viską, nu pakėliau triukšmą, sakau kodėl aš turiu mokėt, jeigu man nepriklauso? Tai paskui seselė atėjo, „Viskas gerai, tau nereiks mokėt“ o iš pradžių liepė eit susimokėt. Reikia viską žinot iš tikrųjų, nes tau informacijos nulis” [FG1].

Diskusijų dalyviai pripažino, kad korupcija egzistuoja ne tik valstybiniame, bet ir privačiame sektoriuje, tik jos raiška yra kitokia. Pabrėžta, kad privačiame sektoriuje dažniau pasitaiko naudojimosi padėti, o ne materialinių dovanų ar kyšių atvejai: *“ne, kyšį ne, bet per pažįstamus įsidarbina, vis tiek tas pats. Tu neduodi kyšio, tu eini per pažįstamą. O tas pažįstamas kažką gero padarė... Tu mano draugė tu sakai „man reikia kažką įdarbint“ o tu man reikalinga tai aš darau kaip tau reikia, vėl čia tas pats, supranti” [FG1].*

2.3. Korupcijos veiksmo motyvacija

Fokusuotų grupinių diskusijų metu buvo išsamiai aptarti korupcijos veiksmo motyvai:

- Tradicijos, korupciją pateisinanti kultūra

Diskusijų dalyviai pabrėžė tradicijų reikšmę įsitraukiant į korupcijos veiksmus, ypač societiniu metu egzistavusių įpročių įtaką:

“...yra įprasta pas mus, kad tipo duos ir bus geriau ir priežiūra ir visa kita...” [FG1].

“nu vat dauguma iš nežinojimo” [FG1].

“... daug metų, jau nuo rusų laikų jau yra įpratinti ir dabar kažką tai išraut yra labai sunku” [FG1].

“kultūra..... .. prieš 30-40 metų visą laiką taip buvo” [FG1].

“sakyčiau gal nuo senų laikų dar įpratę” [FG2].

“taip, kaip tradicija gaunasi” [FG2].

“tradicijos turbūt, tradicijos jaugę į kraują, kad va taip reikia” [FG2].

- Baimė dėl pasekmių sveikatai

Žmogiška baimė dėl pasekmių savo sveikatai verčia žmones duoti gydytojams kyšius:

“ir ta baimė. aš pavyzdžiui irgi operuojuosi ir irgi bijau, kad gali būt problemų, nu tipo duosi, gal bus geriau. Priežiūra geresnė...” [FG1].

Diskusijos dalyviai pabrėžė, kad kartais abejoja, ar gerai padarė, kad kyšio nedavė:

“Ir vat paskiau tiesiog tie sutapimai būna. „aha, būčiau gal davus, gal geriau būtų”. Nu žinot... <...> nes žinai, kad taip yra, kad reikia duoti. O čia nedavei o paskui galvoji, kad va matai pagailėjai, nu...” [FG1].

Diskusijos dalyviai neturi vieningos nuomonės, ar atlyginimų pakėlimas sveikatos sektoriuje padėtų išgyvendinti korupciją. Kai kurie pasisako, kad taip (*“kad pinigų trūksta. Jeigu netrūktų pinigų, tai neimtų man atrodo”, “aš manau, kad neimtų” [FG1]*), tačiau kiti nesutinka ir mano, kad tai nepadėtų išspręsti problemos (*“manau kad vis tiek imtų”; “apetitas kykla bevalgant...” [FG1]*).

- Tikėjimasis geresnės paslaugų kokybės

Diskusijų dalyviai pabrėžė, kad dažnai įsitraukiama į korupcinius veiksmus todėl, kad tikimasi gauti geresnę paslaugų kokybę:

“nu tikisi, kad juos geriau aptarnaus” [FG2].

“nu aišku savanaudis ir taip toliau, „noriu kad mane geriausiai žiūrėtų“ [FG2].

“tai gal po operacijos daugiau tave pažiūri, daugiau dėmesio atkreipia” [FG2].

“geresnius vaistus, paprastai, kad nepykintų po tos operacijos, kai tu atsigauni” [FG2].

“nu galvoja, kad geriau ką nors gaus” [FG2].

2.4. Korupcijos prevencija

Kalbėdami apie tai, ar reikia pranešti apie korupcijos atvejus tinkamoms institucijoms, diskusijos dalyviai akcentavo, kad reikėtų, bet to nėra daroma dėl įvairių priežasčių:

- Nenorima gaišti laiko, nematoma tame prasmės:

“tarkim reiktų. Ne tarkim, visi supranta, visi turi reikalų, darbų ir niekas toj policijoj tris valandas ten sėdėti ir 10-kart tą patį pasakoti nenori, nu tikrai nenori” [FG1].

“jinai nesudėtinga, paprasčiausiai savo brangaus laiko gaila. Žmonės skuba, man už tai pinigų nemoka, kad aš einu ir jiems pranešu. Jisai tai sėdi, jis protokolą rašo, jis gauna už tai algą. O man kas iš to?” [FG1].

“ne baisu, paprasčiausiai nėra prasmės” [FG1].

“aš dabar bandau jums atsakyti už daugumą žmonių. Ką jie mąsto. Kokia prasmė mums įduoti tą daktarą. Nu jį paliosuos iš darbo, o tų daktarų dabar ir taip nėra. Kitas bus dar daugiau susivėlęs ir ... į tave žiūrės, vis tiek žiūrės kas pasakė ir kaip. Žmonėms normalu ... kur esmė? Daktarų dabar nėra. Nu išmeskit tą daktarą, toliau ką pastatys? Veterinarą? Nu pjaustys mus, išpjaus ne tą, ką reikia, ir jie net už tai neatsakingi. Nes visur tu pasirašai, kad jie neatsakingi. Ar tu numirsi, ar jie tau žarnas pradurs tą šlangą kišdami kaip paršams. Daktarai žiaurūs yra daug kur. Ir elgiasi nekaip nu ir kas, kas juos baudžia, kas ten žais, kas bėgios po teismus, kada reikia tam finansų, sveikatos, advokatų, vienas žmogus neapsiims, arba labai turi būt teisiškai ir įstatymiškai apsiskaitęs” [FG1].

“iš tikro tai reikėtų bet turbūt labai daugelis iš mūsų numoja ranka. Ir „tai ne aš“ [FG2].

- Pilietiškumo stoka:

“jeigu visi būtų pilietiškai tai būtų gerai. ...” [FG1].

“o kam man to reikia? Aš iš to negyvenu. Kas mane išlaiko?” [FG1].

“Aš jums pasakysiu savo nuomonę, žmonės yra ant valstybės visi pikti ir už atlyginimus ir už visus tuos vaistus ir už kaip šunų vaikymą. Ir niekas jau už tą Lietuvą susikibę rankutėm neis. Viskas, jau pridaryta tiek, jau mes čia ne vieną krizę matėm, nu jaunesni gal ne. Taip kad to

jau nebebus, niekas.. vienas yra gyvenimas ir per trumpas, kad širdj atstačiau ir aš begu už Lietuvą. Kuri tave smukdo, žudo ir gyvent neduoda, baudom milijoninēm apkarsto” [FG1].

Lentelėje 2 pateikiami apibendrinti korupcijos prevencijos priemonių siūlymai ir jų iliustracijos.

LENTELĖ 2 Korupcijos prevencijos priemonės

Kategorija	Iliustracija
Didesni gydytojų atlyginimai	<p>“gydytojų didesni atlyginimai” [FG1].</p> <p>“man atrodo visų pirma tai atlyginimai, adekvatūs, tokie kad žmogus neturėtų galvoti, kaip jam išgyventi tada jo savigarba būtų didesnė, nes čia priklauso nuo savigarbos pirmiausia ar aš galiu paimti ar aš negaliu paimti, tą kyšj. <...> Kaip tu jautiesi ar kaip daktaras ar aš gerbiamas daktaras ar aš noriu taip atrodyti ir jeigu gauna normalią algą man atrodo jam nereikės visai nei to kyšio nei prašyt nei žiūrėt” [FG1].</p>
Kontrolė, “slapto kliento” priemonės	<p>“Pasiųsti kažkokie spec darbuotojai kiekvienai įstaigai” [FG1].</p> <p>“taip, kontrolė. Tipu dirba valytoja ir jinai viską rašosi, ar kameros kažkokios. Turi būt slapti žmonės, kaip agentai, visur. Aš manau jie apkarpytų sparnelius ir bijotų, nes nežinotų kada kas kur pasiųsta, nes čia žodis pasitikėjimas tai čia beviltiška” [FG1].</p> <p>“kontrolė turi būti” [FG1].</p> <p>“nu šiaip tai... kaip tas slaptas pirkėjas yra Lietuvoj praktikuojama” [FG1].</p> <p>“kameros tegul būna sustatomos. Visi matys, ką darė, kiek dirbo” [FG1].</p> <p>“ jeigu kabėtų kokia kamera, gal kažkas ir pagalvotų. Jeigu gydytojo kabinete. O ten tie visi visokie lipdukai ...” [FG2].</p>
Švietimas, visuomenės požiūrio keitimas	<p>“Tiesiog reikia požiūrj keist, nuo pat mažens skiepytj kažkokj... bet čia absurdas, žmonės nuo sovietmečio likę aišku tas ir užsiliks, bet tai kartos tai keičiasi” [FG1].</p> <p>“ kiekvienas turi sąmoningai dirbt su savimi, aš neduosiu ir viskas” [FG2].</p> <p>“ čia sakyčiau gal šviesti reikia daugiau tuos kurie .. daugiau.. kurie priima tuos kyšius...” [FG2].</p>
Nesitaikstymas su korupcija	<p>“ Tada reik eit ir kalbėt. Nereikia taip palikt man irgi buvo tokia situacija, ... aš laukiausi, pilvas jau toksai ir nueinu, mama šlapia guli, slaugytojai sakau, kodėl nesutvarkot, „tai ką tu ne dukra, negali pakeisti, kas tu per</p>

	<i>dukra?“ kai pradėjo ten rėkti. Tai aš tiesiu taikymu pas skyriaus vedėją, sakau jūsų darbas, jūs turit ten dirbti“ [FG1].</i>
--	--

Fokusuotų grupinių diskusijų dalyviai pabrėžė, kad jaunoji karta yra kitokia, mažiau pakanti korupcijai: *“kas susiję su kyšiais tai tikrai keičiasi, nes aš esu šnekėjusi su savo vaikais ir jų draugais, kad jie neduoda“ [FG1], “jaunimas iš tikro sąmoningėja, ir jie nelinkę tokių dalykų daryti“ [FG2].*

2.5. Apibendrinimas

Vertindami socialinę apsaugą ir sveikatos priežiūros sistemą Lietuvoje, fokusuotų grupinių diskusijų dalyviai buvo nusiteikę gana skeptiškai. Jie išskyrė kelias pagrindines egzistuojančių problemų sritis: įstatyminė bazė ir su tuo susiję problemos neįgaliesiems gauti nemokamą sveikatos priežiūrą, neįgaliesiems teikiama finansinė valstybės parama yra itin maža, o lengvatos – nepakankamos, stereotipinis neigiamas visuomenės požiūris į neįgaliuosius, sveikatos priežiūros paslaugų kokybės trūkumas, ypač ilgos eilės gydymo įstaigose ir nepakankama gydytojų suteikiama informacija. Visos šios problemos gilina žmonių nepasitenkinimą egzistuojančia sistema ir atveria kelius korupcijai.

Diskusijų dalyviams terminas “korupcija” dažniausiai asocijuojasi su kyšiais, protekcija, naudojimusi padėtimi bei negražiu, neetišku elgesiu ir spaudimu. Šios sąvokos atitinka klasikinės ir populiariausias korupcijos formas.

Aptardami korupcijos paplitimą socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros sektoriuose, fokusuotų grupinių diskusijų dalyviai aiškiai įvardino šiuose sektoriuose egzistuojantį didelį korupcijos mastą. Tai rodo, kad problema yra itin aktuali ir reikalaujanti padėties keitimo. Antra vertus, asmeninių patirčių duodant kyšį tyrimo dalyviai įvardino mažai, dažniausiai pabrėždami kad jie kyšių nėra davę ar davę seniai. Diskusijos metu išsakyta ir nuomonė, kad kyšio davimas nebūtinai išsprendžia problemą geriau ar suteikta paslauga būna kokybiškesnė.

Dalyvių teigimu, korupcijos motyvacija susijusi su makro lygmens veiksniais (tradicijomis, korupciją pateisinančios kultūros egzistavimu) bei su individualiais (mikro) lygmens veiksniais (baime dėl pasekmių sveikatai ir tikėjimusi gauti geresnę paslaugų kokybę).

Tyrimo dalyviai pritaria, kad reikėtų pranešti atitinkamoms institucijoms apie korupcinius veiksmus, tačiau tas Lietuvoje dažniausiai nėra daroma dėl prasmės tame nematymo bei pilietiškumo stokos.

Pasiūlytos korupcijos prevencijos priemonės apėmė gydytojų atlyginimų kėlimą, didesnės kontrolės įvedimą, nesitaikstymą su korupcija bei švietimą ir visuomenės požiūrio keitimą.

Darbingumo / invalidumo nustatymas bei nemokamų tyrimų skyrimas sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos sektoriuose buvo įvardinti kaip labiausiai paliesti korupcijos. Todėl rengiant klausimyną kiekybiniam tyrimui tikslinga itin akcentuoti šias paslaugas.

Rengiant klausimyną kiekybiniam tyrimui taip pat tikslinga įvardinti korupcijos formas bei jas paaiškinti, kad žmonėms būtų lengviau atpažinti korupciją ir ją įvardinti. Klausimyne neprašyti pateikti asmenines patirtis, geriau pateikti įsivaizduojamas situacijas, kuriose aiškiai apibūdinami korupcijos atvejai ir prašyti jas aptarti, pakomentuoti, pareikšti nuomonę.

Priedai

Priedas Nr. 1

Focus grupės klausimynas

Tyrimo tikslas - įvertinti korupcijos pasireiškimą ir jos specifiką valstybės socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros sistemose per asmenines Jūsų patirtis.

Šių diskusijų metu surinkta informacija bus panaudojama rengiant apklausos anketą reprezentatyviam situacijos tyrimui naudojant kiekybinę apklausą.

Prašome sutikimo šią diskusiją filmuoti.

Klausimai:

1. Kaip vertinate socialinės apsaugos sistemą Lietuvoje? Ar esate ja patenkinti? Jei ne, kokie didžiausi trūkumai?
2. Kaip vertinate sveikatos priežiūros sistemą Lietuvoje? Ar esate ja patenkinti? Jei ne, kokie didžiausi trūkumai?
3. Apibrėžkite, kas, Jūsų nuomone, yra korupcija? Pasakykite 5 sąvokas/ žodžius, kurie jums labiausiai asocijuojasi su korupcija.
4. Ar Jūs manote, kad Lietuva yra korumpuota valstybė? Kokie pavyzdžiai jus verčia taip galvoti? Kokį sektorių išskirtumėte kaip labiausiai korumpuotą? Kodėl? Pateikite pavyzdžių. Kokie sektoriai yra taip pat korumpuoti?
5. Kodėl, Jūsų nuomone, žmonės duoda kyšį? Kodėl žmonės ima kyšį?
6. Gal galite prisiminti korupcijos atvejį, kuris palietė jus asmeniškai ar jūsų artimą asmenį, per paskutinius 5 metus. Papasakokite išsamiai.
7. Pagalvokite apie jūsų kolegą, kuris turi neįgalumą. Kaip manote, kodėl jis/ ji duoda kyšį? Ar jis/ji tikisi, kad tai išspręs problemą? Kaip manote, ar problema paprastai tikrai yra išsprendžiama? O jeigu būtų nedavęs ar nedavusi kyšio – kaip manote, ar ta problema taip pat sėkmingai būtų išspręsta?
8. Kaip manote, ar reikia pranešti apie korupcijos atvejus atitinkamoms institucijoms? Kodėl?
9. Ar esate kada nors pranešęs atitinkamoms institucijoms apie korupcijos atvejį. Kas paskatino pranešti/nepranešti? Ar manote, kad pranešęs galite nukentėti? Ar žinote tokių atvejų?
10. Ar žinote kur ir kaip reikia pranešti? Jei taip, koku būdu tai sužinojote – papasakokite.
11. Kaip manote, kaip jaustumėtės pranešęs apie pažįstamo žmogaus korupcijos atvejį - didžiutumėtės savo principingumu, ar abejotumėte dėl savo poelgio?
12. Kaip manote, kas gali padėti sumažinti korupciją sveikatos sistemoje Lietuvoje? O socialinės apsaugos sistemoje?

Priedas Nr. 2

Anketa

Tyrimo tikslas - įvertinti korupcijos pasireiškimą ir jos specifiką valstybės socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros sistemose.

Prašome Jūsų išsamiai atsakyti į toliau pateiktus šio tyrimo klausimus. Apklausa yra **anoniminė**, t. y. Jūsų asmeniniai duomenys nebus niekur skelbiami ar įvardijami. Jūsų atsakymai bus naudojami tik statistiškai apibendrinti su kitų respondentų atsakymais. Iš anksto dėkojame už bendradarbiavimą.

1. JŪSŲ NUOMONE, KOKIA PROBLEMA ŠIANDIEN YRA PATI SVARBIAUSIA LIETUVAI? ŠIANDIEN LIETUVAI SVARBIAUSIA PROBLEMA:

<ĮRAŠYKITE>

2. AR JŪS ESATE PATENKINTAS/-A SOCIALINĖS APSAUGOS SISTEMA LIETUVOJE? PRAŠAU ĮVERTINTI SKALĖJE NUO 1 IKI 5, KUR 1 REIŠKIA, KAD ESATE LABAI NEPATENKINTAS/-A, O 5 – KAD LABAI PATENKINTAS/-A.

Labai nepatenkintas/a				Labai patenkintas/-a	Nežinau, sunku pasakyti
1	2	3	4	5	8

3. AR JŪS ESATE PATENKINTAS/-A SVEIKATOS PRIEŽIŪROS SISTEMA LIETUVOJE? PRAŠAU ĮVERTINTI SKALĖJE NUO 1 IKI 5, KUR 1 REIŠKIA, KAD ESATE LABAI NEPATENKINTAS/-A, O 5 – KAD LABAI PATENKINTAS/-A.

Labai nepatenkintas/a				Labai patenkintas/-a	Nežinau, sunku pasakyti
1	2	3	4	5	8

4. O DABAR NORĖTUME PAKLAUSTI, KAIP BENDRAI VERTINATE KORUPCIJOS MASTĄ SOCIALINĖS APSAUGOS SISTEMOJE LIETUVOJE?

Visiškai nekorumpuota				Ypatingai korumpuota	Nežinau, sunku pasakyti
1	2	3	4	5	8

5. O KAIP VERTINATE KORUPCIJOS MASTĄ SVEIKATOS PRIEŽIŪROS SISTEMOJE LIETUVOJE?

Visiškai nekorumpuota				Ypatingai korumpuota	Nežinau, sunku pasakyti
1	2	3	4	5	8

6. KAIP VERTINATE KORUPCIJOS MASTĄ LIETUVOJE NUSTATANT DARBINGUMĄ / INVALIDUMĄ?

Visiškai nekorumpuota				Ypatingai korumpuota	Nežinau, sunku pasakyti
1	2	3	4	5	8

7. O KAIP VERTINATE KORUPCIJOS MASTĄ LIETUVOJE SKIRIANT NEMOKAMUS TYRIMUS?

Visiškai nekorumpuota				Ypatingai korumpuota	<i>Nežinau, sunku pasakyti</i>
1	2	3	4	5	8

8. PRITARIATE AR NEPRITARIATE ŠIEMS TEIGINIAMS? **IVERTINKITE KIEKVIENA TEIGINĮ /VIENAS ATSAKYMAS KIEKVIENOJE EILUTĖJE**

	Visiškai pritariu	Prita- riu	Nei pritariu, nei nepritariu	Nepri- tariu	Visiškai nepritariu	<i>Nežinau, sunku pasakyti</i>
1. Žmonės, kurie duoda kyšį, gauna geresnę paslaugos kokybę	1	2	3	4	5	8
2. Sveikatos problemos taip pat sėkmingai būtų išspręstos ir neduodant kyšio	1	2	3	4	5	8
3. Labai tikėtina, kad pranešęs apie korupcijos atvejį atitinkamoms institucijoms žmogus nukentės	1	2	3	4	5	8

9. JŪSŲ NUOMONE, KODĖL ŽMONĖS GYDYTOJAMS DUODA KYŠĮ?

1.	Iš tradicijos (visi duoda)
2.	Siekia išskirtinės paslaugos kokybės
3.	Iš baimės patirti neigiamas pasekmes sveikatai
4.	Kita (įrašykite)
8.	<i>Nežinau, sunku pasakyti</i>

10. KAIP MANOTE, AR REIKIA PRANEŠTI APIE KORUPCIJOS ATVEJUS (TOKIUS KAIP KYŠIS, NETEISĖTAS NAUDOJIMASIS PADĖTIMI, SPAUDIMAS IR KITA) ATITINKAMOMS INSTITUCIJOMS?

1.	Taip
2.	Ne
8.	<i>Nežinau, sunku pasakyti</i>

11. AR ESATE KADA NORS PRANEŠĘS ATITINKAMOMS INSTITUCIJOMS APIE KORUPCIJOS ATVEJĮ?

1.	Taip, aš esu tai daręs ir tikriausiai daryčiau vėl
2.	Taip, aš esu tai daręs, bet tikriausiai daugiau taip nedaryčiau
3.	Ne, aš to nedariau, bet tikriausiai daryčiau
4.	Ne, aš to nedariau ir tikriausiai nedaryčiau
8.	<i>Nežinau, sunku pasakyti</i>

12. O AR ŽINOTE KUR IR KAIP REIKIA PRANEŠTI?

1.	Taip
2.	Ne
8.	<i>Nežinau, sunku pasakyti</i>

13. KAIP JAUSTUMĖTĖS PRANEŠĘS APIE PAŽIŪSTAMO ŽMOGAUS KORUPCIJOS ATVEJĮ - DIDŽIUOTUMĖTĖS SAVO PRINCIPINGUMU, AR ABEJOTUMĖTE DĖL SAVO POELGIO?

1.	DIDŽIUOČIAUSI SAVO PRINCIPINGUMU
2.	ABEJOČIAU DĖL SAVO POELGIO
8.	<i>Nežinau, sunku pasakyti</i>

14. AR, PER PASTARUOSIUS PENKERIUS METUS, JŪS PATYRĖTE DISKRIMINACIJĄ?

1.	Taip
2.	Ne
8.	<i>Nežinau, sunku pasakyti</i>

15. JŪSŲ LYTIS

1. Vyras
2. Moteris

16. KIEK METŲ JUMS SUĖJO PER PASKUTINĮ GIMTADIENĮ?

<IRAŠYTI METŲ SKAIČIŲ>
----

17. KOKĮ AUKŠČIAUSIĄ IŠSILAVINIMO LYGĮ JŪS SĖKMINGAI BAIGĖTE?

1	Nebaigtas pradinis
2	Pradinis
3	Vidurinis
4	Aukštesnysis
5	Aukštasis
8	Kita
0	<i>Nežinau, sunku pasakyti</i>

Priedas Nr. 3

FG1 išrašai

B: trumpai gal tada prisistatom, galit pradėt

1: aš manau, kad prasta visa sistema yra pas mus

B: gerai, tai taip, tada pradedam taip, manot prasta, kodėl?

1: kad kur beatsiduri.. nu nežinau kaip pasakyt iš tikrųjų, bet aš kiek susidūrus.. čia apie sveikatą daugiausiai?

B: taip, sveikata ir socialinės paslaugos, tai yra visas tas, kas apima pagalbą iš valstybės ir panašiai

1: aš pasakysiu tik pagal save skaudžiausią tokį dalyką, dabar jeigu pagal tą sveikatos visą apsaugą, mano dukra serga pirmo tipo diabetu ir labai pasikeitė viskas, su tais naujais įstatymais dabar, tai jiniai iki 18metų turėjo vidutinį neįgalumą, nes pirmo tipo diabetas yra sunki liga. Nuo 18metų atėmė jai neįgalumą visiškai, bet aš sakyčiau turėjo galvot tokį dalyką, kad tokie žmonės pvz negali gyventi be insulino nei vienos dienos. Ir jiniai stovėjo darbo biržoj ir iš darbo biržos atsisakė pasiūlymų, nes jiniai tikrai negali tokių darbų dirbti, ją pašalino. Jiniai pusę metų negalėjo įstoti į darbo biržą, turėjo mokėti už save sveikatos draudimą, kadangi jiniai neturi pajamų, aš irgi esu neįgali, mes tų pajamų nelabai turim, jai niekas neišrašo nei insulino, nei tų adatų, galų gale pats nesusimokėjęs sveikatos draudimo negali nusipirkti be recepto nieko, kadangi nueina į polikliniką, yra nesumokėti mokesčiai, viskas ten užblokuota. Gydytojos nepriima, be recepto niekas nieko neparduoda, suprantat, kokia situacija gaunasi. Sakyčiau tokiems žmonėms nu kad ir nereikia.. kad nemokėtų to neįgalumo, bet turėtų būti padaryta, sveikatos kad draudimas būtų valstybinis...

B: o nėra?

1: nėra. čia nuo tos ligos nepabėgsi, čia nėra taip, kad aš jos užsimaniau ir turiu.

B: bet čia įstatymai tai pasikeitimai.. tai įstatymai ir jų pasikeitimai tai..

1: nes dabar nustato darbingumo lygį, bet ne neįgalumo lygį.

B: mhm, darbingumo lygį.

1: taip

B: o kaip būtų geriau?

1: aš sakyčiau tegul būna darbingumo lygis, bet tokiems žmonėms, kurie turi tokias ligas. Kaip čia, lėtinės vadinasi, tokia, kur tu esi priklausomas vis tiek nuo tų vaistų, tai turėtų būti bent jau sveikatos draudimas valstybės... kažkaip tai...

B: ačiū labai, kaip dar kiti kaip nors papildyt galit, kaip jūs vertinat iš savo patirčių socialinę apsaugos sistemą? Ar iš tikrųjų jaučiatės gerai, apsaugoti, ramūs dėl pensijos, dėl savo..

2: tikrai ne.

B: kodėl?

2: kaip kodėl, tai matom, kas vyskta.. daleiskim už 180eurų pragyvent su vaiku 18metų tai aš nežinau.

B: išmokos mažos, taip?

2: nu pvz už vaiką 15eurų gaunu papildomai. Viskas, visi pinigai.

B: tiktai?

2: taip. Nes alimentų neturiu prisiteisus o kadangi aš vieniša esu, neprisiteisiu joki alimento. Tuom ir baigiasi.

B: taip, iš tokių pinigų, ta prasme jie neadekvatūs poreikiams.

2: čia juokinga iš vis.

B: kaip kitoms atrodo? Gal kažką papildyt?

1: nu iš tikrųjų taip ir yra, jeigu pvz dabar neįgalumo komisijoj paklausia... aš sakau, jūs supraskit nu.. pagal mano šitas ligas aš nelabai galiu dirbti. Sako tai jūs nedirbkit, kiti žmonės nedirba. Tai kaip tu gali nedirbti, kai pas mane yra 50proc neįgalumas nors faktiškai net nežinau koks turėtų ten būt. turėtų būt didesnis, bet aš jau taip ten. tai kaip dabar žmogui.. aš neturiu, kas mane išlaiko iš tikrųjų, aš esu pati sau viena, gaunu 100 eurų išgyvent kaip nori, tai kaip aš galiu nedirbti, aš persiversiu per galvą ir vis tiek eisiu dirbti.

B: o sakykit, ar yra kokios nuolaidos tarkim būstui...

1: aš turiu nuomotis būstą ir jokių tokių va tokios lengvatos kad už mane gal kas nors nuomą sumokės, niekas nesumokės iš tikrųjų.

B: nieko nėra daugiau jokios pagalbos negu ta išmoka, ar ne?

2: tuo labiau jeigu tu nuomojiesi tau jokių nuolaidų niekas nedaro.

1: čia nėra taip, kad galėtų būt ta tokia.. net nežinau, kad būtų darbo rinkoj kažkoks kitoks požiūris, kad būtų galima... čia žinot, irgi toks pasvajojimas ... kažkur tą darbą lengviau būtų susirasti, nes mums reikia lengvesnio darbo. Dabar sako eik į valytojas, aš ta valytoja gyvenime nepadirbsiu su savo sveikata, nes šiaip labai sunkus darbas. Nu nėra iš tikrųjų kur įsidarbinti, nes į tokius žmonės žiūri „nenoriu aš tavęs“. Nu ir viskas. kam imt nesveiką jeigu gali paimt sveiką.

B: tai toks yra toks stereotipinis neigimas požiūris, taip, darbdavių, teisingai suprantu, tai ką sakot, ar ne?

2: taip.

B: dar kas nors gal papildytumėt?

5: nu šiaip darbo biržoj tai valytojos populiariausias pasiūlymas....

2: Nu man irgi siūlo valytojos... (keli žmonės kalba vienu metu)

5: Bet jeigu žmogus negali dirbti, tai..

B: bet tas neišsprendžia.. bet galim apibendrinti, ar ne, kad jūs matot iš tikrųjų įstatimines spragas, tikrai čia galima sutikti, kad išmokos, kurias gaunat, yra nedidelės ir yra tas neigimas požiūris, kaip jūs sakot, kam įdarbinti neįgalų, jeigu gali pasirinkti toje rinkoje kitus žmones, ar ne. Tai pereikime į kitą klausimą, pasižiūrėkime, kokios problemos ir kaip jūs vertinate sveikatos priežiūros problemas. Tai mes kalbėjom, čia aišku viskas susiję, kai jūs nueinate į ligoninę, į polikliniką, kaip jūs tą vertinate, ar gerai, kokias paslaugas, kurias jums reikia, ar jūs pakankamai, ar jums suteikia pakankamai gerai, kaip jūs tai vertinate?

2: labai prastai.

1: paslaugos suteikiamos.. aš pvz negalėčiau skųstis paslaugom.. bet reikia staigiai, ateini į polikliniką, prasėdi daugiau valandą laiko, kad patektum pas gydytoją, nenormalu gi yra. Aš tada atsistoju ir išeinu.

2: ne tik dėl to, bet pvz man priklauso (neišgirdau)... aš jos negaunu, nes mano daktarė nesugeba surašyt ko reikia pilnai.

V: o kodėl jūs taip ...?

2: nežinau, nu.. pakeisti... aš dabar jau ne vieną daktarą pakeičiau.. bet be kyšo ar ko nors tai nieko negausi.

B: kaip kitoms atrodo?

3: ... į savo kliniką šeimos, tai patenkinta, kai .... bet labai gydytojos siuntimus, viską. Pati .... bet kai klinikose man teko būt, tai vat tas laukimas nesąmoningas.. pirmą kart nusiuntė pas gydytoją endokrinologę, tai nežinau, ten kokias 5valandas laukiau, nors žmonių prieš mane

ten nedaug buvo. Bet ateina kartais tokių pacientų... su kuriais ten gaunasi toksai labai ilgas....

B: ta prasme kad yra tikrai ilgus eilės, ar ne, yra neadekvačiai....

2: pvz man priklausytų toks dalykas... aš tik dabar sužinojau, kad.. į vonią ilitpi yra kažkoks pasilaikyti, kad tau turi įtaisyti duše kad galėtum įlipt, kad pagaliau nuo klozeto atsistot, kad būtų pasilaikyt. nieko

B: bet jūs tos informacijos nesat gavę?

2: tik dabar iš žmonių sužinojau tiesiog

V: kad jums priklauso?

1: iš tikrųjų tos informacijos iš gydytojų tai nesulauksi

2: tikrai tikrai. Ir kai sako moteriškė 5 valandas laukė. Aš pas endokrinologą aš du mėnesius talono laukiau.

B: pirmiausiai laukėt talono o paskui atėjus dar laukiat....

(daug žmonių kalba vienu metu, nieko nesigirdi)

6: ... pavyzdžiui dabar jūs.. savo valandas. Tai gerai, tai kam tada tie kompiuteriai, kam tie talonai, jeigu ten kokių 20 minučių tarpas, kažkas atsitiko, kažkoks ekstrinis ligonis, tai nusistums valanda, tai ne trys, ne keturios. O reiškias mes neturim darbų, nieko mes negalim.... pas mane krūtis auglys, pasodina, tau taip blogai ir tu dar tose klinikose visus tuos klipus sėdi žiūri dar 5valandas. Neaišku, ko ten tave kviečia.... pagulėt, užsimerkt ir nematyt to viso kol tave priims. Dar blogiau, dar mus invalidais didesniais daro, o ne padeda. Arba dažniausiai maždaug „ko tu čia eini taip dažnai?“ o kai neateini, „o tai kur tu buvai?“ Aš du metus krūtis momogramos laukiau, nors nuo 50 priklauso pagal pačią daktarę. nieks man nedavė... išsireikalavau, tą pačią dieną radau ligas. kam ačiū pasakyt? Daktaram? Kam pasakyt ačiū už tokią.. tai klimaksas, tau tiek metų, čia viskas tvarkoj, kam tu sakai kad tu blogai jautiesi, tavęs negirdi. Absoliučiai. Taip yra ir dabar ir nežinau kada čia pasikeis neįsivaizduoju. O nori gerų atlyginimų, gauna atlyginimus, gauna tikrai kyšius ir tikrai juos ima ir kas iš to?

3: kad nesigėdija jie visai. Palatoj mes gulėjom apie 12 moterų, daugiau telpa. Ir atėjo.. nu buvo dvi naujos iš jų, nu ir viena.. ... ir viens chirurgas buvo atėjęs sako „duok 100 eurų dabar....“

B: taip naglai... girdint visai palatai?

V: prieš kiek laiko tai buvo.. laike... pėnai, vakar...

3: tai buvo 2017 metais mane operavo... ir taip maždaug už.. liepos...

6: ....situacija.... man daktarė išrašo, jau pasakė, kad rado tą vėžį viską, reikia operuot. Prigąsdino, prigąsdino. koks greitai? Davė siuntimą .. jau planinė, jau operacija buvo planinė paruošta. Bet jūs turit pasidaryt dar vieną krūtis momogramą su... Jums tai nekainuos, nuvažiuokit į savanorius, ten padarys. Nuvažiuoju į tuos savanorius, operacija paskirta o man sako, kad vietų nėra, tiktai kokį kovą. Ir niekas neoperuos, kol to tyrimo nebus. Už pinigus tą pačią dieną. ir mokėjau pinigus.

V:.....

6: bet pasakė kur eit, ir su išrašu

B:bet jūs ėjot į privačią įmonę?

6: nu tai taip, mane ten daktarė pasiuntė. Ir pasakė, kad ir mokėt nereikės. Bet nemokamai yra eilė, o už pinigus eilės jokios nėra. Tai va akivaizdžiai mato, kad aš skubu, ir kad pas mane yra operacija suplanuota

V: naudojasi

6: taip. O telefonu skambinausi, ir tokia diena, ir tokia valanda, ir kada nori prašom, jos visos yra. .... kaip neišnaudoja ir kaip nevertina. nu tikrai naudojasi žmonių ligom. Ir viskas.

B: tai vat mes labai gražiai pereiname prie sekancio klausimo. Kaip jūsu nuomone, kas jūsų nuomone yra korupcija?

6: tai vat šiti dalykai ir yra korupcija.

V: 5 žodžiai, 5 sąvokos

B: jeigu sau vat pagalvotumėt, mes surašom va čia. kas jums būtų korupcija. Pasakom korupcija, ką ...

6: kyšis visumoj.

B: taip, kyšiai.

6: antras... kyšio ėmimo.. duoda suprast kad reikia duot kažką.

B: taip.

V: provokacija

6: užuominos ir pilna tų užuominų.

B: taip, užuominos,

6: elgesys negražus, jos gi visos.... jos visos ... viskas tas pats, jos prie visko pripratę. ir jos tikrai net neaiškina gražiai normaliai ką žmogus turėtų apie tas ligas žinot, nieko. Mes patys viską susižinom. ... ir jos neturi laiko. jeigu daktarė dirba vienu etatu daleiskim .... toj chemijoj. čia dirba... „jūs visi palaukit“, jinai išeina ir jos pusę valandos nėra. Jinai paskui vėl grįžta ir vėl dirba ir vėl išeina. Ir jinai pastovi dar skyriui... dirba per tris vietas... tai kiek jinai algų gauna ir dar kiek kyšių ir dar mes turim visi šypsotis jai ir būt laimingi, kad priėmė. Vat sistema tokia.

B: o kiekvieną kart jums tenka tarkim, nu tam tikrai prasme „papildomai“ mokėti gydytojui ir jeigu nemokat, kokia yra.... kaip kinta elgesys?

6: paprastai....

(visi kalba vienu metu)

3: nesu davus kažkaip, nežinau, gal čia aš tokia. kažkaip...

B: jums netekę papildomai mokėti?

3: ..prieš kiek... kokia 10 metų ... operacija, tai... draugė yra dirbusi klinikose ir apie .. kaip ten kas.. ir sakė „nu anesteziologui duok, nes jeigu neduos, tave pykins.... „ bet aš tada irgi daviau, bet man problemos su narkoze buvo.

B: kad ir davėt, ar nedavėt vis tiek buvo

3: nu čia jau mano buvo, irgi toks variantas, vamzdelio.... sugrįžus į palatą gydytojas buvo įdėjęs atgal tuos pinigų.

B: a, reiškiasi jūs...

3: o paskui tai nesu davusi.

B: bet nemanot, kad čia yra skirtumas...

3: dėl to tai.. aš bent jau taip.. kažkaip asmeniškai tikrai ne .... irgi buvo toks atvejis, kad sako, viena moteris davė kyšį ir ten per pažintis jinai kažkaip pas tą gydytoją pateko. ir operacijos metu jai žarną pradūrė.nu tai.. ir manau jeigu gydytojas negaus to kyšio jis tavęs nepapjaus ir ten kažką nepadarys kaip ten..

B: bet net ir gavęs gali...

3: tai taip. tai vat čia toks dalykas kad tikrai nepriklauso. Arba po operacijos uošviui kažkada, amžinąjatsj, irgi operavo, vėžys nu ir ... galvojo duos pinigų, sako kam duot, tai vat davė ir paskui pati pyko ant to daktaro, kad „va aš čia daviau pinigų, o jis čia...“ nu vat gaunasi toks žmonių, kad atrodo, jie davė tą kyšį ir tas daktaras padarys kažkokį stebuklą.

....

B: niekuo nepasikeičia...

3: čia kiekvienam...

2: įsitikinę, kad jeigu duos... nu yra įsitikinimas, yra įprasta pas mus, kad tipo duos ir bus geriau ir priežiūra ir visa kita. žmonės bijo, ...

6:

2: ir ta baimė. aš pavyzdžiui irgi operuojuosi ir irgi bijau, kad gali būt problemų, nu tipo duosi, gal bus geriau. Priežiūra geresnė, .. nu kas iš to.

V: o iš kur atsiranda, jūs galvojat, tokios susiklosčiusios

2: yra žinokit nustatytos sumos, visa kita, čia visur taip yra,

6: nu nežinau iš kur čia...

2: paskutiniu metu nedaviau, bet tai problemų irgi buvo. Bet tai ar duodi ar neduodi problemos yra. Tai su plaučiais irgi buvo problemos. Bet neatėjo anesteziologas nei atsiprašyt, nieko.

B: tiesiog kažkas, kad buvo blogai, ar ne?

2: taip. Nes būtent jo klaida buvo, nes girdėjau kai tik atsigavau pooperacinėj palatoj seselės pasakė, kad „matai asilas, taigi aiškiai parašyta, kad rūkanti buvo.“ Nu buvau rūkiosi daug metų ir tikrai turėjo atsižvelgti į tai. o jisai gal pažiūrėjo, kad gabaritai nemaži, narkozė stipresnė ir viskas. O paskiau dusimas pas mane...su plaučiais tas yra ir problemų,

B: o jūs buvot mokėjus tam tikrą kyšį?

2: tada būtent ne. Ir vat paskiau tiesiog tie sutapimai būna. „aha, būčiau gal davus, gal geriau būtų“ nu žinot...

B: taip, taip

2: nes žinai, kad taip yra, kad reikia duoti. O čia nedavei o paskui galvoji, kad va matai pagailėjai, nu. Bet iš kur paimt?

1: bet čia sakyčiau.. yra daktaras kaip pasakyt žmogiškas, yra atsakingas ir jis bet kokiu atveju darys atsakingai. O ne už tai, kad gauna, bet sakau aš pavyzdžiui nesusidūriau su tuo.. aš prieš visus tuos dalykus ir gyvenime niekam nedaviau, bet iš tikrųjų kai pasižiūri į žmones, kus susidūrė, tikrai yra. Čia pas kokį daktarą papuoli.

V: tai tie, kurie ima, tiems ir duoda,

3:Taip

V: ir visi žino, kad jis laukia,

3: taip.

2: .. taip ir žinai... nes vat su vienu pasišneki, tam tai būtinai duok, nes tikrai reikia duot. Kitam sako, tas neims, net nebadyk duot. Va taip va. Kai dažnai eini pas daktarus, vaikščioji po ligonines, taigi visaip girdi...

B: o sakykis, kokie neima? Vat kaip jūs supratot,

5: iš pašaukimo.

6: tiems, kuriems jau nereikia....

5: ... tai ten (neišgirdau) tai ten kyšio nebuvo kada duot, nes mane išvežė iš namų, ten buvo skrandis trūkęs. Ir aš papuoliau į ligoninę pačią geriausią, kur politikus operuoja ir jiems nieko kito neliko kaip tik operuot, nes būčiau numirus... paskui žodžiu pragulėjau 10 dienų aš toj ligoninėj .... ir paskui ten pasirodė, kad draudimas nenori mokėt pinigų už mano operaciją. Ir paskui susidarau.. ten jau patys... paskambinau jau į Romą, į tą atstovybę kad tokia situacija yra susiklosčiusi ir nemoka, nes ligoninė jau pyksta, nes negauna pinigų už mane. Nes reikia daktaram mokėti..

B: o kodėl nenorėjot draudimas mokėt?

5: nežinau žinokit

B: jūs buvot apsidraudusi, viską.

5: buvau apsidraudus, jo viską, ir nenorėjo mokėt, tai paskui paskambino vienas žmogus į Romą ... ir neiškėlė ten, kad tokia situacija yra , tai paskui po mėnesio, jo po mėnesio pervedė pinigus. O operacija kainavo apie 10tūkstančių.

6: pas mane buvo su koja . Tai klinikose reiškiasi .....kelią man būtų reikėję keisti. Bet pusė metų laukt eilė. Tai savanoriuose nuvažiavau pas chirurgą, išgirtas sportininkų, dabar jis jau tikrai pinigus ima..... ir kyšius duoda už vardą. susimoki 80 eurų už tai, kad atėjai jau su visais popieriais, tu viską turi, tik paklaust ar jis operuos ir kada. Ir už tai turi jam susimokėt 80 eurų. ... jis tau pasišypso dar palaiko to papildomo laiko... ir tik po to pasako „aš galiu operuoti po pusės metų“. Ir tai kainuos apie 3 tūkstančiai eurų. Tai sakau palaukit, kur čia tas mandrumas. Mane už dyka valdiškoj, aš Sodrai moku ir klinikose išoperuos ne ką prastesnis daktaras. Tai tie ...

V: ten privačioj įstaigoj buvo?

6: taip, savanoriuose. Ir jisai sėdi atsipūtęs. „nu tai jūs manęs stumiat į kampą“ nu tai į kokį kampą aš jį stumių? Aš paprasčiausiai, kad jeigu jau už pinigus, ... ir nieko. Po pusės metų.

B: vis tiek po pusės metų?

6: taip. Ir dar paskui pasiūlė iš vis kad dar nu pasakytų gražiai, kad keičiam tą sąnarį, tai būtų geriau, Sako, nu ant kompiuterio uždėjo... „ va va taip va nupjauti“. Nu tai šokas, nu. Apsisuki ir išeini. Kaip jūs manot. Taip aš turėjau jau pinigus, viską, aš tą operacija pasidariau Ukrainoj. Ir mokamoj ... grįžau va trys metai jau kokie vaikštau nereikėjo nei sąnario keist, nieko. Išvalė, ten kažką nustatė, nu minimaliai laikosi, bet aš vaikštau su savo koja.

B: o kaip jūs nesprendėt...

6: ir draudimo man irgi niekas.. niekas nieko. ... tokių kalbų net nėra mokėt. Nu bet jūs ir pagalvokit apie atlyginimus, kaip sakant. Nesvarbu, kad žmogus dirba ant minimumo, jis dirbo ten vat visą gyvenimą, 30-40 metų, susirgo, jis gauna tą patį, ką alkoholikas gyvenime nedirbęs. Nu tai kur čia logika. Ir jie aiškina apie kažkokias žmogaus vertybes. Tas žmogus visiškai čia nevertinamas. Absoliučiai. Jiems mes niekas. Ir ... su tokiom ligom irgi. Kam aiškina, ką pasako... nieko. Ką tu išgirsi dar per televizorių. Apie vėžį iš vis niekas nieko nešneka. Ką susižinosi, tą. Kaip tu nori, taip tu gydykis. Viskas. Tai kokie jie čia geri daktarai? Kaip galima juos vadint gerais? Geri jau išvažiavę į užsienį dirba. Už gerus pinigus. Viskas.

B: o sakykis, kaip vat taip žiūrint ir klausant manot kad Lietuva korumpuota valstybė?

6: siaubingai. Viskas nupirkta, čia kaip mafija tiesiai šviesiai. Rusų laikais dar buvo geriau. Ne ne, dabar tai čia dar baisiau, baikit. prie ruso buvo geriau. Ir buvo kam pasiskųst, ir knygos buvo ir dėmesį visi atkreidavo ir sanatorijas duodavo. Dabar nieko. Viską tik vagia, atima. Nieko neduoda.

B: o dėl tų sanatorijų kas nors...

6: pamirškit.

2: „viskas išeikvota, nebeturiu tau ko duoti. „

Visi kalba

5: po insulto žmonės gauna.

6: nu vat ir man taip pasakė. kai kart išoperavo krūtis auglj, taip, ir nepriklauso sanatorija. Po mėnesio operavo limfas visas. Nu jau va antrą kartą operavo, dabar jau duos.

V: tai jūs grupę turit nemažą, jeigu...

6: antrą. Antrą davė ir tai tik metam. Tai aš jau po metų būsiu sveika.

V: antrą duoda tada kai pasveiksti ar kaip

6: ne ne ne, man čia davė kai ilgai sirgau, apie aštuonis .....

V: tai aš už tai ir sakau, kad pirma grupė

6: ne, niekas neduos tau pirmos grupės, kur jau. Ten va vaikšto lavonas, bet dar vaikšto. Jo, ir tikrai metam.

2: Audrone, nuliūdinsiu, gali būt kad iš vis neturėsit grupės.

6: aš visai nenustebčiau.

2: nes kaip buvo, tai jai krūties vėžys buvo, pašalino krūtį, visą kitą, tris metus, ėjo tikrinosi dar, paskiau kadangi nieko nerado atėmė grupę jai.

6: tai įsivaizduokit, limfos išpjautos, ranka nedarbinga, tu turi tik vieną ranką, iš jos gi neimamas nei kraujas nei niekas. Tai dabar su viena ranka daug tu.. grindis plausi?... nu logikos tai sakau čia nėra, bet čia mūsų valstybei neįdomu. .... o Lietuva naikinama konkrečiai, čia ir taip aišku. Tas vėžys čia paplito kaip maras koks. Šiaip kai kalbama, tai yra vaistai, išgydoma, bet specialiai negydo, nenaudinga.

2: o iš ko gyvens ponai?

6: nu tai taip.

B: o jeigu žiūrėtume į visus sektorius, kaip manot, kuris sektorius Lietuvoje yra labiausiai korumpuotas, jei kalbėtume apie teismus, apie policiją, apie švietimą,

6: tai teismas pirmoj eilėj....

(visi kalba vienu metu, nieko nesigirdi)

B: tai labiau ar mažiau, jeigu žiūrėtume į tuos, kaip atrodo, čia jūsų požiūris tiktai.

2: tai gal kiti mąstai biški, kur teisėsauga, tai dar pas mus aplamai baisu...

B: didesnės sumos, ar ne?

2: nu taip.

B: daktarams mažesnės?

2: mažesnės.

6: taip aplamai tai čia priklauso pagal gydymą, man taip atrodo.

B: o policija?

3: policija dabar.. mačiau vaizdelį per balkoną... policininkai išsiveda tokius iš autobuso... vieną įsisodina, kitą pasistato už mašinos ir policininkas iš kišenių ištraukia pinigines. Piniginę į savo kišenė ... dar vienam žurnalistui .... reiks pasiteiraut. Va grynai dėjo faktą, kaip policininkas apšvarino ir tu net nepasakysi, kad ne policininkas.

2: ir vi tiek jie daug pinigų nepasiima

3: tai nesvarbu, kad nedideli pinigai, gal tam žmogui paskutiniai pinigai.

2: nu tai gal, bet čia ... eina tūkstančiai...

3: bet tai nesvarbu, žmogui tai yra vagystė.

2: ne apie tai kalba, kur daugiau gauna.

V: persidengia balsai.

6: konfliktas buvo su prokurore. Aš kaip ir jai nenusileidau. Tai aš jums taip pasakysiu ,per metus laiko mane sužlugdė. Ir mano parduotuves ir mano skyriai, viskas prasmego. O jinai.... kiekvieną dieną. Į mėnesį priklauso vienas, o pagal skundus kiekvieną dieną. O kas skundus rašo, niekas nežinos...

B: (nesigirdi)

6: mane tris paras uždarę nelegaliai buvo ir dar drausmės byla iškelta man nuo to nelengviau. O tas išliko visam gyvenimui ir dar buvo pasakyta, kad jeigu tu ne firma ir dabar kai Lietuvoj krizė... ir kai darbdavys žmonėm, mažiausiai 10žmonių dirba, ten buhalterė, ... nuomos.. ten daug, mokesčiai dideli tai jis į kalėjimą eity net dviem metam, už ką? Bet aš nenaudinga kalėjime nes aš daviau žmonėms darbo tuo metu, kai LT krizė buvo. Šitaip vat elgiasi teismuose. Žodžio teisme nepasakysi, tau niekas niekada net gintis.... niekam neįdomu. Sėdi...

B: (nesigirdi)

6: sėdi pensininkai, jau ten juos visus nurašyt reikia, galvas palenkę miega. Ir tu dar tylėk, nes arba iš salės išvays, arba baudą duos. .... absoliučiai jokios. Ir su žmogum nesiskaito.

B: o jeigu kyšį duotų, būtų kitaip?

6: tai dabar palaukit, kad tą kyšį duot, dar reikia per kiek žmonių susirast, kas jį pažįsta, ar advokatę, čia ne taip paprasta.

B: tam tikra sistema?

6: ta sistema yra sudėtinga ir čia eilinių žmonių eilinės bylos jiems net neįdomios. Iš tikrųjų. Yra daugiau ką vogti.

B: žiūrint per visą Lietuvą, sakytume teisme yra labiausiai korumpuoti...

6: taip

B: toliau policija, gydymas?

6: gydymas, policija, taip, čia viską reik verst aukštyn kojom ir visus tvarkyt kaip turi būt.

B: o švietimas?

3: švietimas, švietime irgi turbūt...

2: dėl švietimo atskira kalba

3: o ypac tam ... bent į teisę stojant irgi buvo... jeigu nori įstot, ta priims, jei duodi kažkam ką reikia ir ...

Nesigirdi

B: aj, pasiimėt,

3: tai sakė pasakodavo apie savo darbą, tai sakė buvo pasakyta užmerkt akis tam tikrose situacijose.

B: reiškiasi šitie visi,.. gerai, o jeigu kalbant apie pačia paslaugas, kuriose vietose yra labiausiai korumpuoti.. socialinės paslaugos... Taip jūs minėjote, kad pas gydytojus patekti yra ilgos eilės, toliau yra kažkokiose sanatorijose, toliau yra invalidumas arba išrašo vieną arba kitą, jeigu žiūrint į visas tas paslaugas, kurios tos socialinės paslaugos arba su gydymu susijusios paslaugos yra labiausiai korumpuotos, ta prasme kad labiausiai laukiama iš pacientų tam tikrų na nelegalių kyšių,

6: pirmiausiai tai kas liečia invalidumus tai tikrai pirmoj eilėj. Nu aš gal irgi taip va kaip sako iš veido viskas gerai, bet į žmogų neįlysi... ar ne. Kaip ir jo, pas mane pvz 16 operacijų, ir kojos laužytos ir rankos ir apendicitas ir du vaikai, kur tik dursi, visur pataikysi, jau be to vėžio. Tai gal ir kiti, bet vis taip kai pasižiūri nu atrodo nu ne, šiaip gerai pakračius ne... invalidumas kam reikia. Jeigu taip sąžiningai, tiek kiek aš susidūrus, nes tikrai per daktarus daug vaikštau ir tikrai daug operuota ir daug problemų.

V: jūs turit omeny, kad gauna tie, kurie

6:

Nieko nesigirdi, nes vienu metu šneka keli žmonės

2: dabar grupės taip lengvai negausi, čia buvo prieš 10 metų. Kad davė iki pensijos. ...

6: kaip gauna tas grupes kur vat .... 5 metus ar 10 atgal, pastoviai. Kas čia per pastovi grupė, pastovios net su koja nupjauta neduoda, nors koja neataugs.

2: dabar jau jo

6: bet pasirodo tokios yra

2: aš pvz septynis metus kasmet... aš gavau dabar jau iki pensijos jau gavau.. ir pas mane tik 35 darbingumo. Bet aš net nedirbu dabar, nes vis tiek turiu kiekvienais metais eiti tęsti grupę, nes aš gal pasveiksiu, supranti.

B: o teko duoti kokį nors, neteko?

2: tai vat vienai daktarei nedaviau tai išėmė širdies.... prapuolė, matai, sumažino.

B: nebeatrado?

2: jinai nerado. Penkis metus buvo ir staiga pokšt ir dingo.

B: o paskui 6 jau metais vėl...

2: aš dabar jau nebeeinu pas kardiologus, ko man ten eiti, nu vis tiek nėra, ką vėl iš naujo? Aš iki pensijos turiu tą grupę kam man iš naujo eit? Aš eičiau tai man dar kokias penkias ligas rastų. Aš nenoriu pas tuos daktarus eit, bloga man nuo jų. Patikėkit.

B: nesinori eiti, ar ne?

6: jis tavęs negirdi.... du metus nuo širdies... o ten visai ne širdis.

2: nu iš tikrųjų tai siuntinėja , vieno neranda, kito neranda, ir mokėk už tyrimus tai nemokėk tai paskiau vėl mokėk, nes išėikvotas pas tave viskas.. sanatorijos negausi, nes aš jau nebeturiu, limitas pasibaigęs.

B: bet ar jūs dėl to kalta?

2: aš nekalta bet tai man nieko neduoda.

6: praėjo tie keturi mėnesiai po tų keturių mėnesių sakau tai kada man kraują paimsit, jau vėžininkų, o jis labai brangus tyrimas, kaip suprast, čia man kyšį duot ar laukt kol jie susiprotės ar yra ten tas vėžys ar ne. .. bet kada ir bet kur. Tai vien kad jie mus tikrina kas tris mėnesius, o man tiktai po pusės metų tą kraują pridavė. Tai dar neaišku, nes aš paklausiau, kada priduoť kraują. O čia nereikia taip dažnai, tyrimas brangus.

B: o sakykit, dabar...nedarbingumas, ar teisingai, išdavimas.. ar teko dar kažkur duoti, kad greičiau būtų tyrimas?

6: sakiau, savanoriuose reikėjo mokėti

B: tai čia oficialiai reikėjo mokėti

6: tai man iš klinikų davė siuntimą, kad reik važiuot į savanorius, ten tau priklauso, aiškiai pabrėžė, nemokamai, o ten savanoriuose jie aiškino, kad taip, jums priklauso nemokamai, bet vieta bus tik tada ir tada. O jie aiškiai mano popieriui, ir jeigu man diktuoja datą po operacijos, tai sakau „kaip jūs įsivaizduojat be to diskelio kas mane operuos?“ niekas.

B: tai buvo tokia situacija, kad jūs norit nenorit turėjot susimokėt. Jūs oficialiai mokėjot,

6: aš grįžau namo, pasiskambinau telefonu, kad jie manęs nematyty, kad tas pats asmuo. Ir aš paklausiau, kada galima padaryt tas momogramas su diskeliu už pinigus. Visas dienas ir praktiškai visom valandom. Taip kaip

B: ir jūs pasidarėt už pinigus?

6: taip, nes jau buvo data paskirta. O jeigu aš neturėčiau tų pinigų?

B: ar teisingai suprantu, ne visada prašoma kyšio, bet tam tikra prasme sudaroma tokia situacija, kur tu nori nenori turi mokėti.

6: būtent,

B: ar teisingai suprantu, kad tada atsiranda ta įtampa tarp sektorių ir nu kad ir tas pats gydytojas, jis dirba ir privačioj ir ne privačioj ...

2: ir siunčia į privačia

B: yra šitas, ar ne?

2: netgi gulint ligoninėj, kur tikrai man nepriklauso už tyrimą mokėti, man liepė susimokėt. Nu bet kadangi jau buvau prisiskaičius, jau viską, nu pakėliau triukšmą, sakau kodėl aš turiu mokėt, jeigu man nepriklauso? Tai paskui seselė atėjo, „Viskas gerai, tau nereiks mokėt“ o iš pradžių liepė eit susimokėt. Reikia viską žinot iš tikrųjų, nes tau informacijos nulis.

B: nu vat labai teisingai. O kodėl jūs manot, kad žmonės, vat jūsų požiūriu, kodėl žmonės duoda kyšį?

2: nu vat dauguma iš nežinojimo

B: kad gali gaut nemokamai

2: iš baimės, kad... duok dieve daugiau, negu turėtų būt

V: apie sveikatą čia kalba

2: taip taip.

6: ... daug metų, jau nuo rusų laikų jau yra įpratinti ir dabar kažką tai išraut yra labai sunku.

B: ta prasme tos tradicijos duotos

6: kultūra..... .. prieš 30-40 metų visą laiką taip buvo. Tikrai ne tokiam lygi, mažesnės tos kainos buvo. Ir eilių tokių vis tiek nebuvo. O dabar viskas žiauriai išpūsta, nu žmonės nuodijami, tai čia nėra ko norėt. Kad ir išrašo, vaistai su receptais, tai jūs paskaitykit, duoda vaistus, tai dar .... tų receptų. Išrašo vaistus ir tu perskaitai receptą, praeina noras gert tuos vaistus. Vieną organą gydo, o 10 organų gadina. Ir visuose vaistuose tas pats. Tai ką su šitais daryt velniais?

2: negert.

6: tai čia su chemikais arba su veistų leidėjais čia va irgi.. juos visus reikia.. nežinau

B: o vaistų pramonė manot irgi korumpuota?

6: košmaras kažkoks tai.

B: yra ten...

6: ta pradžia yra, jie ir tuos vaistus, ir tuos žmones nuodija su tais vaistais, o apsidraudžia tipo „paskaitykite informaciją“. Nu palaukit, tai kai paskaitai, praeina noras gert, nu praeina noras. .... viskas užkrėsta, niekas netikra, visi čia blogi, nėra čia vieno nusikaltėlio, visi žmonės

B: ta prasme visa tauta ?

6: visa tauta. Nu ..... gal jauna karta pradės kažką geresnio. Bet senoji tai...

2: nu pradeda kažką daryt, pasižiūrėkit kokios žinios naujos, ...

B: o žmonės yra geri ar blogi jūsų nuomone?

V: apskritai

2: labai blogi, pikti, pavydūs,

2: visose šalyse, aš labai daug keliavusi, daug kur buvusi, ir Rusija ir Lenkija visa išvažinėta, ir Amerikoje buvusi ir Vokietijoje ir Ispanijoje, daug kur. Mūsų žmonės kažkodėl visi nepatenkinti. Viskas jiems blogai. Bet kad būtų gerai, niekas nieko nedaro.

2: nu kaip, gal ir ... tai kaip tu gali būt laimingas

3: dar po šitos laidos ir mumis paskalpuos, jeigu parodys,

B: nerodysim, nes tai yra, kaip pasakyti, tikrai tikrai nerodysim.

6: dėl to ir neina, dėl to ir bijo, dėl to ir nekalba, nes kas dar turi kažką geresnio, darbely kokį, tai kad išsaugot. Nes aš sakau, situacija pas mane tai, kas tik nebuvo ir ... dar pasityčiojimai, aš dar ir nuotraukas turiu ir dar suimta buvau dėl tos prokurorės, ne tai kad už chuliganizmą ar kažką, o ir jai taip pasirodė, kad nuo manęs jai gresia pavojus. Transportų mašinų vagysčių skyrius. Ką bendro turi? O jinai ten dirbo. Va tokio lygio korupcija.

V: o jūsų konfliktas buvo,

6: aš žmogų gyniau teisme, ir susikirto nuomonės labai, faktai ir jinai pradėjo tada man tą bylą iškėlė.

B: aj tai jūs buvot visiškai šalia,

6: taip, bet paskui gavosi, kad ir man iškėlė. Ir po to mano jau generalinis ... nu sakau jie negavo ten tos bausmės, bet matot, jeigu sveikatos kainavo, tai ... ir visas parduotuves, aišku jau man teko viską uždaryt, ... sėdi verkia, nes atlyginimas, algas ... baigėsi tuo, kad teko viską uždaryt.... labai paprastai susidorojo

B: o kodėl ima kyšių žmonės, kaip jūs manot. Kodėl tie daktarai arba policininkai,

V: kokios priežastys

6: gal dėl to, kad pinigų trūksta. Jeigu netrūktų pinigų, tai neimtų man atrodo.

B: jeigu būtų geri atlyginimai..

6: aš manau, kad neimtų.

3: manau kad vis tiek imtų.

6: ne visi. Man atrodo yra kas neimtu

V: jie valgyt ko neturi, todėl ima?

Visi kalba

3: apetitas kyla bevalgant...man viena draugė irgi pribūrė, kad duok kyšį, tie už tokią.. aš tai sakau, kad nieko neduosiu, kokią man grupę duos, tiek bus gerai. ... ir aš ten nuėjau ... kaip ten ta komisija atrodo, .. ir viena sako „kodėl jūs man nepasakėt dėl kursų, “ „gydytojai sako „būtume iš karto viską kitaip....“ ir sako „ateikit rytoj“ tada ... „... ateisit pas mus“ tada direktorius išlindo „nu ką tu čia siuntinėji, šiandien duok viską.“ Ir taip kažkap.. net keista ...

V: o čia seniai seniai buvot..

3: man.. aš gavau grupę sausio...

B: čia šiais metais

2: labai sunkiai duoda kursus

3; o man legvai

2: vieniems lengvai, kitiems labai sunkiai.

5: nežinau, man tai labai lengvai davė.

2: nu va o viena moteriškė skundėsi, kad nenorėjo duot.

3: šiaip pati birža, tai jina su tais kursais ... dabar draugė irgi nedirba sakau... ta tokia specialybė, nenori, ta tokia įtampa, visokios komisijos, visk askažkaip... ir jai neduoda, ir jai pasakė, „tavo specialybė paklausi“

B: o sakykit, kaip jums atrodo, yra dabar socialinės įmonės, ar ne, būtent socialinės įmonės Lietuvoje pagal apibrėžimą yra tokios įmonės, kurias įdarbina žmonės, kuriems yra sunkiau susirasti darbą, taip, susirasti darbą darbo rinkoje.

5: dirbau kepykloj, socialinėj įmonėj

B: papasakokit savo patirtį šiek tiek

5: žodžiu taip, Ten priima žmones, su negalia.... bet dirba ir sveiki. Tai tokia ... ir labai jaučiasi tų sveikų žmonių požiūris į tuos, kurie turi neįgalumą.

B: koksai požiūris?

5: nu pvz „uoj mes už invalidus nedirbsim“

B: ta prasme iš karto

V: neigiamas

5: neigimas, jo, toks toksai neigiamas ir toks nu kaip pasakyt, skaudina. Praeina noras dirbti, atrodo, kad beleką gali pasakyt, ir tu neteisisu gali būt.

B: ta prasme, tos įtampos tarp dirbančių sveikų ir ...

5: jo

B: bet iš sveikųjų pusės

5: jo, iš sveikųjų pusės

B: bet per ką, per užgauliojimus,

5: yra taip kad jo, kad tai kad mažiau padarai,

V: lyg toks prastesnis

5: jo, toks prastesnis, kaip antrarūšis, taip skaitosi.

B: o iš vadovybės ar yra kokia diskriminacija, iš tų įmonių socialinių

5: vadovybė tai žinokit

B: ar mažiau pavyzdžiui atlyginimo moka,

5: žiūri į kiekvieną žmogų, kaip dirba

V: pagal išdirbį

5: ne, ... nu jeigu tavo negalia yra koja, tu ten pavyzdžiui lėčiau vaikštai, tavo ir atlyginimas sumažės.

B: sumažėja?

5: reiškias tu mažiau padarai.

B: o kaip paskaičiuoja?

5: darbo tempas matos , jeigu koks vadovas mato, kaip tu dirbi,

B: bet čia gali būt labai subjektyvu

5: nu taip.

B: tas yra subjektyvu, gamybos vadovas nusprendžia, ar jūs.. kiek vat jūs atlyginimo gausit. Ar teisingai suprantu?

5: jo. Man taip atrodo, kad praneša vadovybei, nu ta prasme .. paskaičiuoja ten... ....ir pas mus buvo vienas vaikas kuris su viena .. iš vis su viena ranka nieko negalėjo padaryt, tai jisai, nu kaip kepyklą įsivaizduojat, tai jisai dėžutes lankstė sausainiams. Jisai pradirbo du metus ir pas jį atlyginimas nekilo.

B: o pas kitus kilo?

5: o pas kitus kilo, jo

B: ir jūs anot, kad tai yra dėl to, kad jisai yra neįgalus

5: dėl to, kad jisai.. iš kitos pusės pagalvojus, pas jį.. jisai negali pats ir jo gaila.... o iš kitos pusės pagalvoji, kad kiti žymiai daugiau dirbo už jį, už tai daugiau ir gauna.

V: o koks santykis, kiek žmonių yra su neįgalumu, pavyzdžiui jūsų atveju buvo.. ko daugiau buvo, daugiau buvo sveikų dirbančiųjų ar buvo daugiau su neįgalumu

5: neįgalųjų.

V: neįgalųjų buvo didesnis.

5: Nes ten yra socialinė įmonė.

V: tai vat dėl to ir klausiau, ar daugiau.

B: o jūs manot, kad socialinės problemos padeda išspręsti šitą problemą?

5: padeda žinokit

B: jūs teigiamai vertintumėte

5: nes pvz jeigu žmogus su negalia tikrai yra tokių įmonių, kur iš viso net neatkreiptų dėmesio ir tu ten neitum į jokus pokalbius kalbėt. O tenai priima žmogų.. nu pvz atėjo viena panelė iš viso jai buvo.. nu judėjimo negalė, ir jai pasakė, kad „tu vaikelis nesistenk, tu pažiūrėk, kaip atrodai, nu tu nepadirbsi“ ir ją pastatė prie dėžučių lankstymo, tai jinai tiek prilankstė tų dėžučių. Tai gamybos vadovas pasakė „jūs tik jos nepaleiskit“

B: ta prasme kad stereotipiškai kartais nusprendžiama, iš karto, ar netiks ...

5: o paskui jo, žmogus...

B: o kaip jūs manot, ar dabar yra pakankamai socialinių įmonių Lietuvoj ar per mažai?

5: mažai.

1: mes nesusidūrėm.

2: Teko susidurt tik su valytojų firma ...

B: bet... ar teisingai suprantu, kad jūs pritariat, kad daugiau tų įmonių būtų, nes lengviau būtų įsidarbinti, taip?

5: taip. Ir kad ne tik valymo, bet kad ir kitų įmonių, gamybos

B: o tarkim paslaugų sferoje įsidarbinti, nu tarkim mes matom kartais ir maximos kasose, kaip jūs vertinat tokius pasiūlymus, ar turėtų būt daugiau, kaip privatus verslas turėtų elgtis ar turėtų labiau priimti?

2: šiaip turėtu, bet kad žmogui ten labai sunku dirbti. Va pas mus auštuose šančiuose kasoje dirba moteriškė, nu ryškiai matosi su invalidumu, iš pirkėjų patyčios, nu baisu žinokit. Aš tai negalėčiau ten dirbt, išprotėčiau.

V: o tai paaugliai ar vaikai

2: suaugę žmonės, metuose, solidūs. Baisu žinokit, nežinau.

6: taip taip, ir aš esu girdėjusi, va prie kasų stovi „va šita ....“ .... čia normalu? Sako „aš pas šitą tai net nestovėčiau, nes jinai flegma.“ Nors jinai kasininkė. ... ne kartą taip girdžiu

B: pati kultūra..

6: .. jo, iš tikrųjų. ... bėga bėga skuba į tuos darbus, namai vaikai darbas darbas ir kitų nemato, nu kitaip dabar, anksčiau taip nebuvo.

B: o jeigu dabar grįztume prie korupcijos... tarkim korupcijos atvejų. Kaip manote ar korupcija galima arba vyksta privačiam sektoriuje. mes dažnai kalbame apie viešąjį sektorių, kad kyšius ima gydytojai, policininkai tai yra viešasis sektorius. Jeigu mes eitume į privatų sektorių ar ten yra korupcija, ar ten yra kyšio davimas kad pvz geresnį darbą gauti.

6: kur yra pinigai, ten yra....

Visi kalba

5: ... jeigu žmogus patinka, tai tada ir gauna geresnį darbą.

B: bet nėra to, kad kyšį duoti

5: ne, kyšį ne.

6: bet per pažįstamus įsidarbina, vis tiek tas pats. Tu neduodi kyšio, tu eini per pažįstamą. O tas pažįstamas kažką gero padarė... (tuo metu kalbėjo ir daugiau žmonių, bet neįmanoma suprasti) Tu mano draugė tu sakai „man reikia kažką įdarbinti“ o tu man reikalinga tai aš darau kaip tau reikia, vėl čia tas pats, supranti.

V: privačiam sektoriui ar priimsit žmogų, jeigu jūs galvojat, kad jisai jums neatneš pelno?

6: čia viskas priklauso nuo situacijos. Kaip priimti, kiek laiko, ką tu gali padėti ir niekas be naudos nieko nedaro. Aš kaip dirbus aš tą žinau.

B: lyginant privatų ir viešąjį, kur labiau paplitusi jūsų nuomone korupcija?

2: viešajam

3: panašiai

B: kaip jums atrodo?

6: aš manau, kad panašiai. Pavyzdį duosiu iš savo pardavėjų... gaudavo algas, skaičiuodavo kasas, mokesčiu žino, gi viską.. kasininkai viską žino, kiek už nuomą salės sumoki, kiek per mėnesį kasą įbyra. Mažiausiai 15 eurų vokdavo visą laiką. Ant centų žaisdavo. Tai mes kalbam ir apie eilinius suaugusių žmones pradedant nuo kasų. .. visi vagia ir visi tą daro. Nei tos algos neužtenka. Bet ne tame esmė, bet esmė.. kaip su jom bekalbėsi pusė laksto rukyt ir tai atrodo normalu. Prekių pvz žmonės gi irgi čiupinėja rankom, mėto vaizduoja ten kažką, renkasi kažką, iki vakaro tavo pomidorai ir agurkai jau viskas, eini į minusą,meti. Pardavėjos algų nori, visko nori, bet nerūšiuoja ir kainų centais teisingai kaip priklauso dirbti nedirba, kalbėk gražiuoju, kalbėk piktuojų, va tokia mūsų Lietuvėlė. Aš daug turėjus pardavėjų, valytojų, ir susišnekėt labai sunku, pinigų visi nori bet dirbt nenori. Tiesiai šviesiai. Kokybės jie nenori. Ne už valandas mokama nu šiaip turėtų būt. Nes čia už valandas yra iš vis nesąmonė, atstumdo tą laiką ir viskas.

3: aš irgi esu prekyboj dirbus. Tai .... kažkaip.. bet tiesa.. pinigų nemuši į kasą... stengiamasi kuo mažiau

B: dabar mokesčiai...

3: taip

B: kaip jūs manot, tarkim jeigu neduotumėt kyšio ar ta problema ir būtų išspręsta taip pat ar jūs patys nukentėtumėt?

6: kokioj situacijoj?

B: grįžtant prie gydymų ar socialinių paslaugų, tai, ką pradėjom šnekėti.

5: kartais taip man atrodo, kad duosi ar neduosi bus tas pats.

B: tas pats?

6: jo.

5: kartais tyčia... bet ne visą laiką...

Visi kalba

6: daugiausiai tai vis tiek ... aš taip pasakysiu.. daugiau pinigai yra išmetami į balą, nereikia duot kyšių, nes nu negalima. Žmonės pripratino.

B: o kaip manot, ar reikia pranešti apie korupcijos atvejus tinkamoms institucijoms?

Tarkim jeigu iš jūsų

6: tarkim reiktų. Ne tarkim, visi supranta, visi turi reikalų, darbų ir niekas toj policijoj tris valandas ten sėdėti ir 10kart tą patį pasakoti nenori, nu tikrai nenori.

B: ar teisingai jus suprantu, kad pati sistema pranešimų apie korupcija yra tiek sudėtinga

6: jinai nesudėtinga, paprasčiausiai savo brangaus laiko gaila. Žmonės skuba, man už tai pinigų nemoka, kad aš einu ir jiems pranešu. Jisai tai sėdi, jis protokolą rašo, jis gauna už tai algą. O man kas iš to?

B: kad gerą darbą padarėt, pilietinę.... (tuo pat metu kalba keli žmonės)

6: o kam man to reikia? Aš iš to negyvenu. Kas mane išlaiko?

B: gal tas ... (nesigirdi)

6: eikit kalėdų seneliai jau seniai numirę

Visi klaba

6: tai aišku ne.

2: jeigu visi būtų pilietiškai tai būtų gerai. ...

1: aš tai sakyčiau, kad jeigu matai, kad tavęs akivaizdžiai reikalauja. Jeigu akivaizdžiai tavęs prašo, tada būtina pranešti. Bet jeigu tu pats galvoji, kad gal reikia, gal čia ir užuomina.. nes kiekvienas žmogus skirtingai supranta. Sako „kodėl tu jam nedavei?“ sakau „manęs niekas nieko neprašo“. Todėl kad aš nematau iš tikrųjų prašo ar neprašo. ... ir ką man reikia tą aš darau. Bet yra tokie žmonės iš tikrųjų kurie mato, nu gal man taip nepapuolė. Manęs niekas iš tikrųjų neprašė ir aš nemačiau nei pas nieką užuominos iš tikrųjų. Jau iš gydytojų pusės. sakyčiau

B: bet jūs irgi tą matėt, ar ne? Kaip jūs, matėt, nematėt?

6: aš jums pasakysiu, kaip mus mokino vogti 84 gal metais. Aš Kauno technologijos technikumė mokiausi . ir praktiką mes atlikinėjom litekse. .. prie ... ten visko nepamenu... ir buvo ten vilna ir medžiagavimas buvo.. reiškias būdavo trys pamainos naktinė pamaina : patikra... .. prisikiši siūlų ir nešk, jeigu tu neneši, tu viso cecho stukačius. Taip vadino jie. Nes kol jos kišasi siūlus, aš miegodavau tada .. jilindus.

V: tai čia studentus taip, ane?

6: taip, mumis iš karto mokino viso šito.

B: bet visai kiti laikai buvo.

6: taip, tai aš apie tai jum ir kalbu. Kad nuo tada visi kolektyve jeigu tu kartu neneši ir nesikiši, sakau „man jų nereikia, kur aš juos dėsiu?“ bet aš ir nenešiau

V: ir principo

6: taip, turi nešti, nes kitaip prie kolektyvo netinki.

B: tai toks kultūros formavimas, ar ne?

6: taip, taip buvo.

B: o pranešti apie korupciją, vat kaip tai yra interpretuojama? Vat kaip jūs sakot „stukačius“ ar ne, ar tiesiog kaip, nes tarkim užsienyje tai dažnai suvokiama kaip tam tikra pareiga. Jeigu kažkas vyksta, pranešti policijai, pranešti tam tikroms institucijoms. Tikras pilietis privalo, nu iš vidaus privalo. Kaip atrodo Lietuvoje, ar egzistuoja toksai? Nu

6: tiek neegzistuoja. Aš jums pasakysiu savo nuomonę, žmonės yra ant valstybės visi pikti ir už atlyginimus ir už visus tuos vaistus ir už kaip šunų vaikymą. Ir niekas jau už tą Lietuvą

susikibę rankutėm neis. Viskas, jau pridaryta tiek, jau mes čia ne vieną krizę matėm, nu jaunesni gal ne. Taip kad to jau nebebus, niekas.. vienas yra gyvenimas ir per trumpas, kad širdį atstačiau ir aš begu už Lietuvą. Kuri tave smukdo, žudo ir gyvent neduoda, baudom milijoninėm apkarsto. Net jeigu alga neatitinka tų jų debiliškų baudų. Ką jie daro su žmonėm. Tai apie ką mes kalbam. Čia net šnekos nėra. Tik tie kurie dar turi ... bailių pusė lietuvių yra iš tikrųjų

B: baisu pranešti?

6: ne baisu, paprasčiausiai nėra prasmės.

(daug žmonių kalba vienu metu)

6: duoda kyšius, bijo problemų, ...

B: ar bijot nukentėti tarkim?

2: nebijom. Kaip tu nukentėsi, kas jau blogiau bus?

6: tai žiūrint kokią padėtį užimat ir kuom kvėpuojat, čia vėlgi ...

2: žmogus jeigu vos suduri galą su galu tai ką tu gali pakeist, nieko nepakeisi

1: pastoviai galvojant, kaip išgyvent žmogus pasidaro piktas, visą laiką, nes tu visą laiką galvoji, kas bus rytoj, kas bus poryt, kas tas neatsitiktų, kad anas neatsitiktų,

6: įskūsk daktarą ... tau vietoj chemijos ar lašalinės suleis kažką ir tu pakratysi kojas. Pasakys, kad arba širdis apie nuo senatvės. Kalbama ir taip. Dėl to ir neskundžia. Tu nežinai, ką tau suleis: vaistą ar nuodą.

1: iš tikrųjų tai aš netgi galvoju, man pvz mūsų valstybėj ta žmogaus sveikata yra kaip ir labai nereikšmingas dalykas. net valstybėj nėra, kaip pasakyt, naudos net sakyčiau, tokio rūpesčio, kad žmogus iš tikrųjų būtų sveikas. Nesuinteresuota kažkodėl, nes sakyčiau jeigu visos būtų tos, kad greičiau žmogus kažkur prieitų, tai, gautų kažkokią kompensaciją ar lengvatą, kad jisai nedaeitų iki to galo, kaip čia pasakyt dabar, kad jo būseną nesunkėtų, tai man atrodo valstybei būtų plusas.

B: kaip prevencijos priemonės

1: taip. O ne taip, kad tas žmogus jau.. gauna.. daugiau.. gauna tada, kada jis jau nieko nebegali. Jau visai tada. Aš gavau tą kompensaciją, nu taip, iš pradžių, jei tau kažkokios ligos, ar kad nebūtų tos eilės, ar kad tau greičiau padarė tą operaciją, kol tu nesusi... nemoku pasakyt

B: nene, viskas aišku, ką norit pasakyt, tikrai.

1: o dabar nieko negausi, nei tu ten. Nei tų pašalpy, tai tų kompensuojamų kažkokių tai dalykų, kad ten tau .. nu aš dabar... paprastos tokios priemonės. Jeigu aš galėčiau vaikščioti, man reiktų pagal savo ligą man reiktų kompresinių kojinių stiprių. Jos vienos pėdkelnės kainuoja beveik 100eurų. Aš viso gaunu 100 eurų pašalpos ir man sako, kad eikit ateisit gausit didesnę grupę ar ten kažką panašaus ir jūs jau nebegalėsit eit. ...

V: tada jas kompensuos?

1: taip, tai man jeigu gaučiau nors du kartus per metus tą kompensuojamą, tai aš galėčiau ilgiau vaikščioti.

B: ta prasme geriau būtų prevencija, negu ten kai jau nebegalėsit...

1: aš jų neišsipirksiu, aš negaliu jų įpirkti.

B: bet čia daugiau jau ne korupcijos, bet apskritai problemos įstatymiškai tikriausiai, ne tiek kad su korupcija konkrečiai, bet daugiau įstatymo spragos greičiausiai ar ne?

1: taip

B: o dar visgi, kad pasitikslint, ar jūs esat kada nors pranešę atitinkamoms institucijoms apie korupcijos atvejį. Ar buvo, ar tekę tą daryti? Netekę ar ne? O jeigu tarkim tikrai matytume kad reikia, ar ne, ar žinotumėt, kur reiktų kreiptis ar tiesiog nesidomėjot šitam etape?

6: ką čia domėtis? Jeigu užsinorėsi susirasi ir paskambinsi.

Visi kalba

B: taigi, net nesidomėjot, ar ne? Ir sakykit, kaip jūs manot, jeigu jūs pranešat tą atvejį apie korupciją, įsivaizduokim, nes jums netekę to daryti, ar jūs iš principo didžiutumą savo principingumu ar abejotumėt dėl savo poelgio, ir jeigu tas žmogus yra jūsų pažįstamas, daktaras ar gydytojas kuris.. jūs einat 10 ar 20 metų, čia yra teorinė tokia situacija, kaip jums atrodo, ar, jeigu tas žmogus yra pažįstamas jūsų, tam tikra prasme, jūs ilgai bendraujate ir jisai prašo iš jūsų kyšio, duoda užuomina ar atvirą užuominą, ir jūs pranešat. Ar jūs tai suvoktumėt daugiau kaip savo pilietiškumo pareigą ar kaip tik nu kad čia nelabai gal gerai.

V: arba pranešat, kad jūsų pažįstamas davė.

6: aš dabar bandau jums atsakyti už daugumą žmonių. Ką jie mąsto. Kokia prasmė mums įduoti tą daktarą. Nu jį paliosuos iš darbo, o tu daktarų dabar ir taip nėra. Kitas bus dar daugiau susivėlęs ir ... į tavo žiūrės, vis tiek žiūrės kas pasakė ir kaip. Žmonėms normalu ... kur esmė? Daktarų dabar nėra. Nu išmeskit tą daktarą, toliau ką pastatys? Veterinarą? Nu pjaustys mus, išpjaus ne tą, ką reikia, ir jie net už tai neatsakingi. Nes visur tu pasirašai, kad jie neatsakingi. Ar tu numirsi, ar jie tau žarnas pradurs tą šlangą kišdami kaip paršams. Daktarai žiaurūs yra daug kur. Ir elgiasi nekaip nu ir kas, kas juos baudžia, kas ten žais, kas bėgios po teismus, kada reikia tam finansų, sveikatos, advokatų, vienas žmogus neapsiims, arba labai turi būt teisiškai ir įstatymiškai apsiskaitęs.

B: dabar kitiems, dar jūs nieko nesakėt, dar jūs savo nuomonę pasakykit,

3: tai kad šiaip jeigu mažesniame miestely tai irgi nebūtų pranešama

B: nes visi žino?

3: nes visi iš patirties žino, kai dirbi parduotuvėje, daug kur man atrodo čia yra...kiekvienas turi savo ... mokesčių inspekcijoj. ir prieš patikrinimus būdavo ... jau net.. aš kai .. yra buvo tekę mokesčiuose būti dėl problemos... ir įsiminiau tą žmogų ir pamačiau jį einant į viršų, iš kart... kad va čia tas ir yra, kuris gauna. .. iš direktoriaus kabineto... ir pranešinėja paprasčiausiai jeigu tu tokie mokesčiam praneši iš karto gali...

B: ir viskas, ar ne?

3: ....turi taikytis, kaip tas pasienietis turi užmerkti akis... ir daryti ką darai.... nėra įrodymų taip apšmeišt gali, nu tokia gaunasi situacija.. jeigu man paskambintų ... kažkaip irgi...

B: ir perduoda tyrimui

3: .....

B: o sakykit, apskirtai gydytojai Lietuvoj profesionalai ar jiems trūksta profesionalumo?

1: profesionalai,

6: ne visada

1: kur specialistai, kur šeimos daktarai...

3: ... šeimos kliniką lankau, ten mokėt už tai kad.. nenorėčiau keist.... aš kai susirgau .... dviejų mėnesių bėgyje ... pas privatų gydytoja būtų greičiau man nustatę viską .... sausio mėnesį jau uvo paskutinė.... labai greitai visą laiką ten, profesionaliai dirba ...

B: čia nuomonės matau skirtingos, nes skirtingos patirtys. Taip ir yra. Tai jūsų .....

6: kol daktarai buvo neiškirti ir žinojo vienas daktaras visą žmogaus organizmą. Tai aš kalbu nuo rusų laikų. Tai buvo namų daktaras, kuris žinojo, kur yra kojos, rankos, širdis, ir visa kita ir žinojo, kaip ką gydyti. Vienas daktaras. Dabar vienas daktaras žino tiktai vieną daiktą. Jeigu širdis, tai jisai žino tiktai širdį ir gydo. Toliau jis nieko nežino. Čia tas pats ka su vėžiu. Jeigu krūtinę išoperavo, tai jis ten tik ir žino. O kad tas vėžys gali .. ir limfose auga ir kur jis nori gali, jie šito jau nežino. Tada tu turi bėgioti ir aiškinti kad yra taip anaip anai, čia yra

durnynas. Dabar daktarus mokina tik po vieną daiktą, taip negalima. Čia taip durnai dabar padaryta. Kuo toliau, tuo blogiau. Viską ima iš tos amerikos, bezdžioniauja. Nieko savo.

2: vienas žmogus visko žinot negali, nesąmonė.

6: o kaip anksčiau... ne ne ne, ne tai, kad viską operuot, aš ne taip turėjau omeny, visą organizmą daktaras turi žinot.

2: vienas žmogus negali visko operuot, kaip jūs to nesuvokiat.

6: aš suvokiu, kad yra chirurgai, gerklės, to... čia kiti dalykai. Bet tas ir chirurgas turi....

2: kiekvienas specializuojasi ant vieno organo, kitaip negali gi žmogus.. jis tiek operacijų nepadarys...

6: ir nereikia... rusų laikais...

(kalba vienu metu)

2: kur mikro chirurgai, kur vėl kokie chirurgai

6: nežinau, buvo kitaip, nes.. dabar vienas daktaras širdį išoperavo....

2: namų daktaras...

6: nu kad taip yra, buvo.

Kalba visi

B: Gerai, daugiau mažiau turim įsivaizdavimą, gali būt skirtingos nuomonės. Klausimas papildomas.

V: buvo tikrai tokia nuomonė išsakyta, kad Lietuvoj žmonės nėra geri, ar jūs pasitikite savo draugais apskritai? Tuos, kuriuos jūs žinot. Ar jaučiat, kad galit jais pasitikėt?

2: draugais taip, pažįstamais ne. Dabar tokie laikai, kad kaimynu tikrai negali, nei pažįstamu nei bendradarbiu, niekuo. Jau jeigu turi gerą draugą, tikrai, kad pasitikėtum...

Visi kalba

3: taip sakant, panašus panašų traukia, tai vat. Kažkaip vat... viskas..

B: bet jūs pasitikit savo draugais?

3: draugais taip.

B: paskutinis klausimas. Iš jūsų patirčių, kaip jums atrodo, kas galėtų padėti sumažinti korupciją Lietuvoje ir ypač socialinėj paslaugų sistemoj, sveikatos priežiūros sistemoje? Kas galėtų čia padėti, kad jos padėtų?

5: gydytojų didesni atlyginimai

6: arba priežiūra. Pasiųsti kažkokie spec darbuotojai kiekvienai įstaigai.

B: kontrolė?

6: taip, kontrolė. Tipo dirba valytoja ir jinai viską rašosi, ar kameros kažkokios. Turi būt slapti žmonės, kaip agentai, visur. Aš manau jie apkarpytų sparnelius ir bijotų, nes nežinotų kada kas kur pasiųsta, nes čia žodis pasitikėjimas tai čia beviltiška.

B: kaip jums atrodo?

6: kontrolė turi būti

3: nu šiaip tai... kaip tas slaptas pirkėjas yra Lietuvoj praktikuojama.

B: slaptas klientas, ar ne?

3: kažką tokio kažkokio...

6: kameros tegul būna sustatomos. Visi matys, ką darė, kiek dirbo.

3: baimė .... bet va tokie va slapti klientai ir tokios... ..

B: kaip jums atrodo?

1: man atrodo visų pirma tai atlyginimai, adekvatūs, tokie kad žmogus neturėtų galvoti, kaip jam išgyventi tada jo savigarba būtų didesnė, nes čia priklauso nuo savigarbos pirmiausia ar aš galiu paimti ar aš negaliu paimti, tą kyšį. Arba duot arba neduot. Jeigu tu žinotum, kad... čia tokia pagal tas... pagal specialybes gal. Kaip tu jautiesi ar kaip daktaras ar aš gerbiamas

daktaras ar aš noriu taip atrodyti ir jeigu gauna normalią algą man atrodo jam nereikės visai nei to kyšio nei prašyt nei žiūrėt

B: kaip jums atrodo?

2: nu irgi panašiai. Tiesiog reikia požiūrį keist, nuo pat mažens skiepytį kažkokį... bet čia absurdas, žmonės nuo sovietmečio likę aišku tas ir užsiliks, bet tai kartos tai keičiasi

B: o kaip jūs manot, naujoji karta, jiniai lygiai taip pat korumpuota ir linkusi duoti kyšius daktarams... ar dabar jaunimas visiškai kitoks?

2: čia turėtų dar kokios 3-4 kartos praeit tai va tada jau kažkas pasikeis, vis tiek lieka seneliai, dar kažkas... kažką tokio įskiepyto. Čia taip greitai nepasikeis.

6: nu kai pvz jums apie trisdešimt metų, tai pas mane ir dukra ir sūnus tokio amžiau, jie kyšio niekam niekad nedavė

B: niekam nedavė?

6: ir jeigu kažką, tai jie „pamiršk tokius dalykus, kokie čia dar...“ ne. Bet ir užsieny gal... ne... (kalba vienu metu)

6: to nemokinau, bet jaunimas dabar keičiasi, tikrai keičiasi.

B: ar galim sakyti, kad tai yra gana teigiamas postūmis, kad keičiasi karta, kuri visiškai kitaip žiūri į korupciją, gal galbūt tikėtina, kaip jūs sakot su tais mokymais, tam tikros kultūros..

2: laikas kartos tos keičiasi, pavyzdžiui mano sūnus vienas 22 metų kitas 18, jau net jie žinokit skiriasi.

B: aha. pavyzdžiui korupcija...

3: .. o jie vat...

B: tas pokalbis mūsų tokia gera.. baigiasi. Kad jauna karta, jiniai keičiasi.

6: kas susiję su kyšiais tai tikrai keičiasi, nes aš esu šnekėjusi su savo vaikais ir jų draugais, kad jie neduoda. Taip kaip anksčiau. Nu aišku yra kas duoda ir tas jaunimas, ir tuose gimdymuose.. bet rečiau.

2 ne tiesiog ta gėlių puokštė nuneša kai padėka, bet ne pinigais.

B: o ar gėlės yra kyšis jūsų nuomone?

2: manau ne. Aš skaitau kad ne. Ir tie saldainiai, kas nori tų saldainių. Tos daktarės Po to pardavinėja ar perdovanoja.

B: o kaip jūs manot, apie iš kliento įsivaizduokit save daktarais. Jūs sakot ne, aš nieko neimu, bet tarkim kokia sakykim kažkokia situacija kad močiutė vis tiek jums nori įduoti, kaip turėtų daryti daktaras? Kaip jūsų nuomone. Nes jiniai Va sakykim padeda ir bėga pro duris. Kai turėtų būti?

2: nežinau, aš tiesiog įsivaizduoju, pavyzdžiui, pas mane irgi tokių dalykų, aš ne daktarė, nieko, aš kirpėja buvau irgi buvo turėjom ir šokolado tai saldainių, nu kaip padėka ypač močiutės tos jau pensininkės nori atsidėkoti ir atneša tų arbatų, aš ginčydavausi, „neimsiu tikrai „ „vaikeli tau reikia vis tiek“ saldainį kokį išsitraukia, obuolį palieka, tai negi sakysi „pasiimk ir eik iš čia“ nu „ačiū labai ačiū“.

3: tų seselių skirtingų yra. Turėjau.. draugė keksiuką atnešė seselei... jiniai tuo keksiuku džiaugėsi, o turėjau draugė, tai tiesiog vat jeigu kažkas nieko neduoda, tai vat „tas man davė to, o tas nieko nedavė“

B: skirtingas požiūris, labai nuo žmogaus priklauso

2: būdavo ant seselės labai jaučiasi jeigu neduodi šokolado, tai patikėkit, basono neatneš. ir šlapias guli.

B: nes tai tam tikra prasme korupcija...

2: pas jas tai ypač, jos tokios viršininkės ten vaidina... ojezau.

B: daugiau negu daktarai?

2: žymiai, reikalavimai pas jas tai oho

3: kad valytojos ten kartais...

2: taip

2: kuo mažesnę valdžia tuo daugiau ....

3: čia užsiminei apie tą.... apie situacija po operacijos. Kad mama.. sakau neikit jūs neduokit, aš susitvarkysiu pati. Nu jinai davę .. tai slaugutei.. 10 eurų ar kiek. .... kad naktį ateitų, bet niekas neatėjo, naktį šlapia pragulėjau

B: tai nors ir davė, vis tiek niekas..

3: galvą įkišo ir viskas. Paskui pasakė, kad aš jau miegojau, nenorėjo trukdyt... aš gulėjau visa naktį, šlapia, šalta ... tokia situacija nemaloni

2: Tada reik eit ir kalbėt. Nereikia taip palikt man irgi buvo tokia situacija, ... aš laukiausi, pilvas jau toksai ir nueinu mama šlapia guli, slaugytojai sakau kodėl nesutvarkot, „tai ką tu ne dukra, negali pakeisti, kas tu per dukra?“ kai pradėjo ten rékti. Tai aš tiesiu taikymu pas skyriaus vedėja, sakau jūsų darbas, jūs turit ten dirbti.

B: ir išsprendėt šitą situacija?

2: taip

B: tai nebūtinai duoti kyšį, galima išspręsti ir be to

2: bet tai ant kiek.. koku būdu aš galiu tą žmogų vartyti pati vos eidama, paskutinės dienos. Nu ir tiesiog neišlaikė nervai ir pasiskundžiau, nu tai ką daryt.

B: bet pasikeitimų buvo

2: buvo, labai. ir lankstydavo kas 10 minučių.

B: gerai, tai dar gal norėtumėt ką nors pridurti, ko nepaklausėm?

3: .. slaugos ligoninės

B: taip

3: tai kad ten...

B: aj teisingai, sako slaugos ligoninės irgi yra korumpuotos

3: ne tai kad korumpuota, bet tiesiog visiškai abejingos žmogui. Mano močiutė ten gulėjo 6 mėnesius. Mano mama rečiau nuvažiuodavo, o jinai ten rami gulėdavo. Jai raminamus leisdavo, kad nereiktų aplink ją šokinėti

B: aj tiesiog...

3: .. ir daiktų dingo visokių...

B: taip ...

3: ... kad naudojami toki metodai, kad...

B: kurie nesuteikia pasitikėjimo

2: tai čia ligoninė slaugos ar nama?

3: pačioj ligoninėj yra skyrius kur 6 mėnesius gali palikt ir paskui turi pasiimti....

B: gerai tai ką, labai ačiū jums už pokalbį. Iš jūsų pokalbio, ta prasme jūsų pokalbiai padės mums padaryti klausimynus, kur toliau jau bus atliekamos kiekybinės apklausos. Na tiesiog šio tyrimo tikslas yra ... paklausti bet tikslas yra ir toliau vykdyti mokymus, o ką daryti, ką galėtume pažinti korupciją. Kas tai yra ir kodėl to reikia.

Priedas Nr. 4

FG2 išrašai

B: Gerai, tai malonu susipažinti, taigi pirmas klausimas būtų kaip jūs vertinate socialinės apsaugos sistemą Lietuvoje? Ar esate ja patenkinti. socialinės apsaugos, tai yra visai tai, ką jūs gaunate, išmokas, paramą, kursus, dar kažką, kaip valstybė rūpinasi, čia kaip valstybė rūpinasi jumis. Tiesiog kaip jūs vertintumėt, patenkinti, nepatenkinti ir jeigu pavyzdžiui kokie trūkumai egzistuoja kaip jūs manot?

6: gal kad tos informacijos šiek tiek daugiau būtų, nes kol susirandi kažką tai, pačiam reikia ieškoti. Paskiau nu kažkur gal trupučiuką daugiau.

B: tai vienas toks būtų informacijos trūkumas

6: Pavyzdžiui reklama kai populiaru, visi labai greitai mato, bet va šitokie vat..

B: ką galima...

7: reikia susirasti, nes taip tai nelabai kas tau pateiks, nei toj pačioj poliklinikoj..

B: aha.

6: va čia tai yra trūkumas

4: kaip pasakius, mušk laužyk tuos ledus, kol pralaužysi.

6: nu arba tiesiog kažką tai sugalvoji, kad nori kažko tai, tai tada pradedi kuistis, kapstyti, ieškoti, klausinėti, nu ir paskui pasirodo kad čia yra ir labai daug metų...

4: ir vienas nuo kito siuntinėja, eik pas tą, tas eik pas tą, atgal ir vėl pas pirmą.

B: ta prasme kad sistemos trūkumas kažkoks tai

4: ir nežinai kur, eini tais ratais ir nežinai. O atgal pasirodo kad vėl, „aj tai va reikėjo šitaip“

6: daugiau matomo tokio gal, vis tiek tokio daugiau socialiniai reikalingi, dalykai žmonėms tokiems vyresnio amžiaus, jie kažkaip taip suvokimas toks trupučiukas kitoks.

B: arba neįgalumą turintiems

6: taip taip.

B: o sakykit, kaip dėl finansinių, materialinių, ar pakankama, iš to ką gauna žmonės. Ta prasme čia tik nuomonė jūsų. Bet kažkokias tai finansines išmokas gauna, ar jiniai pakanka?

7: tikrai nepakanka.

6: nepakanka, bet jeigu skaičiuojant pagal koks tas mūsų Lietuvoj minimumas, tai kažkoks procentas gyventų....

7: labai sudėtinga, jeigu palyginus su Skandinavijos šalimis, tai čia nepalyginsi. nu bet žmonės gyvena ir išgyvena. Bet kad čia pakankama tai tikrai ne. Ir toks reabilitacijos labai sunku gauti kažkokia tai.

B: kaip vertinate sveikatos priežiūros sistemą Lietuvoje? Kaip, ar esate patenkinti...

7: tikrai ne. Ir patekimas pas tuos gydytojus...

6: pusantro mėnesio laukt reikia

B: eilės, ar ne?

6: vieną vietą skauda, užsiregistruoji, pradeda kitą, o kai nueini, tai pasirodo jau trys vietos skaudos.

4: nu bet ir pasiunčia. Pas ką nueit, pas nervų, nueini pas nervų, nervų siunčia nu kaip man, nusiuntė galvos tą daryt, tai oas nervų laukei du mėnesiu, siunčia ir ten pusantro mėnesio

vien tik kad gaut tą lapą kad vėl atgal pas nervų nunešt, tai išeina jau trys mėnesiai, tai gali numirt penkis kartus.

B: o jeigu pavyzdžiui būtų kokios nors finansinės paskatos, ar tai sprendžia ką nors. Ta prasme šiandien mūsų tema yra korupcija. Ir tarkim ar duodami kyšiai ką nors sprendžia?

7: nelabai

B: nelabai ar ne?

7: žiūrint... jeigu kokioj ligoninėj gulėtum, tai gal. Bet kad taloną gaut.. nu arba tada eik į mokamą. Paprašyk į mokamą, tai ten visą laiką...

4: poliklinikoje kai aš buvau, kad ten nežinau, kad čia va važinėt, nežinau, eilė. man baigėsi ta grupė kovą, o man tik gegužę-birželį, tai sakau einu į mokamą. Jau sulaukiau, jau mokamoj nebėra. laukiau tai nuo ryto. Sulaukiau vakaro 6. Jeigu bus laisva vieta, tai tada pakviesim. Nu ir sėdi. O ten kas 15 minučių šaukia, nu taip suregistruota. Ir prasėdėjau iki 6. O gydytojos iki 6 ir dar pasakė, „jeigu norėsiu priimsiu, jeigu nenorėsiu nepriimsiu“ ir tu sėdėk.

B: ta prasme kad reikia visiškai gyvą eilę laukti.

4: nu

B: o kodėl jums liepė laukt taip ilgai?

7: nes be talono

4: nes nebuvo talonų. „jeigu norėsi priimsiu“. Sakau mokamai, sako mokamų nėra. O registratūroj parašyta mokamas. Ten 100 litų ar kiek. Nu į mokamą kad užsiregistruot. Tai sako kai ateisi tada ir sumokėsi, kai atėjau ant rytojaus, tai sako, kad neįsigaliojęs tas mokamas, nu ir tu suprask juos. Nu ir mėto tave pirmyn atgal. Ir sėdi ir nežinai ar priims ar nepriims. Kad ir mokamai ir nežinai.

B: o šiaip jeigu kalbam apie gydytojus, kaip manot, ar jie profesionalūs Lietuvoje?

4: ne visi

3: geri išvažiavo visi ko gero

Visi alba

6: ...parodei ir viskas, jeigu 120 ta riba, tu turi 119 vadinasi tau dar nieko, jeigu 121 tai taip, nu ir visas mokslas, tai aš irgi pasižiūrėjus popierius tą patį galiu pamatyti, kraujas geras ar ne. Nes yra arba mažiau arba daugiau.

B: nes yra normos nurodomos tame lapelyje, ar ne?

6: jie iš tikrųjų neturi kada išklausti kas tau yra, pildo pildo pildo rašo rašo rašo, akių nežinai, nežinai kokios spalvos gydytojo akys, nes jų nematai, nepakelio nuo to kompiuterio. Jie užkrauti tokiu bereikalingu darbu.

B: o sakykit ar privačios gydytojų paslaugos tą sprendžia, jeigu yra galimybės eiti į..

7: mano atveju tai ne. Tikrai ne. Galiu pasakyti. Dirba tie patys gydytojai, jis dirba klinikose ir dirba privačioj. Vat kardiologė, jinai tokia pati specialistė, tik aišku pinigėliai kiti, ten susimoki, o klinikose nereikia, tik aišku lauksi kelis mėnesius, bet rezultatas... čia nuo žmogaus priklauso, nuo specialisto. Nu ir tie jaunesni dabar nelabai stengiasi.. nori.. ir paskui ... kaip moka taip ir dirba, toks ratas gaunasi.

6: kaip paprasti žmonės taip ir gydytojai, yra dirba vienas nuo sąžinės iš dūšios, o kitam vienodai.

B: o sakykit dabar jau pereinam prie to klausimo, kas jūsų nuomone yra korupcija, mes pakalbėjom, kad daug problemų turim sveikatos priežiūros sistemoje, greičiausiai viena iš jų irgi yra korupcija. Iš tiesų na mes neišėję iš tos, kad sumokėti tam tikrus pinigus ir panašiai. Tai dabar aš norėčiau, kad jūs įvardintumėt, kas pirmiausia, jeigu sakau korupcija, kokios sąvokos arba žodžiai jums labiausiai asocijuojasi su korupcija?

5: kyšis

6: jeigu valdžia pradeda kyšius imti, tai ką kalbėt apie tuos paprastus mirtinguosius?...

B: kas dar jūsų nuomone dar yra korupcija?

6: protekcija. Manęs ten nepriims, bet jeigu sesuo ar brolis ar kažkoks tai prie valdžios, tai tada taip... nu vat neseniai per televiziją buvo, liepė paguldyt kažkokio tai .. kažką į ligoninę.

6: jeigu vienas įsirupūžino, tai tada jau .. visus tenais

7: tai vat aš irgi skaitau, kad čia yra kažkokia korupcija

B: dar kokių nors, kaip jūs manot? Ar pritariat, kad pagrindiniai jau įvardinti? Kaip kitiems atrodo?

6: pažintys ir pinigai, šitie žodžiai apsako viską, ką galima būtų daugiau papasakoti. Taip, pažintys ir pinigai. Pirmi dalykai, yra pinigų, visk turėsi, neturi pinigų ...

4: arba va pažįstamas dirba

6: vis tiek pinigų reikės

4: ne, jeigu pažįstamas mano dirba, tai pas tave chirurgas ateis ryte į palatą, paskui ant perrišimų, jau seselė pašaukė jį, kad jis jau grynai tą žaizdą nuvyniotų. Va man irgi buvo .. eina atėjo į darbą į mano palatą atėjo ,kai dar subintuotas buvau visas, paspaudė paspaudė, po to pašaukė ant perrišimų, nu ir ... ir prašau, nes pažįstama mano gera seselė dirba tam skyriui, jis pagal tą seselę ateis pas mane. O pas kitus jei į savaitę kartą, pažiūri tai pažiūri ... nu čia irgi va išeina ...

5: bet tam gydytojui paskui atsilygino.. viskas susiveda į tuos pačius pinigus.

6: pinigų nėra, biznio nėra

5: tave lankė, o tu jam nesumokėjai, taip nebūna.

6: gal ne pinigų, gal butelį kažkokį, ar paslauga kažkokia..

7: ar galų gale tam draugui ar pažįstamam

B: o gėlės, saldainiai, čia kyšis ar ne?

6: man atrodo, kad saldainiai tai tikrai ne. Bet kai kas įvardija taip pat

5: čia paprasčiausiai gali būti padėka
(visi kartu kalba)

6: bet jie tų saldainių va tiek, kad jau tiek saldainiai jiems... nereikalingi

B: o kaip jums atrodo?

2: padėka

B: padėka ,ar ne?

5: tokio dalyko tai tikrai nepriskirčiau

6: aš taip pat ne

B: o sakykit, šiaip kaip manot, ar Lietuva korumpuota valstybė?

7: labai

6: dar ir kaip, su kaupu

B: ir jeigu mes galvojam kaip na kokie sektoriai labiausiai korumpuoti, kaip jums atrodo, jeigu mes galėtume lyginti, mes dabar kalbam apie sveikatos priežiūros sistemą ir socialines paslaugas, bet yra daug sektorių, taip , ir teismai, policija, švietimas ir panašiai jeigu žiūrint į visus juos

6: teisėsauga ir sveikata tai 100 procentų

B: šitie du, ar ne?

7: ir valstybės institucijos, savivaldybė konkrečiau.

B: korumpuotos?

7: labai

6: jeigu .... tai gerai. Būsi sotus, jeigu netarkuoji ...

B: kaip teismai?

6: nu ten irgi tas pats, turėsi daugiau, išloši. Neturėsi neišloši.

B: policija?

6: ... iš dalies.

7: čia kas susiduria su tuo.

6: .. nelabai ...

B: o sveikatos irgi sakot, kad yra korumpuota, ar ne? O jeigu mes žiūrim į socialines paslaugas, ar ne, ar jos irgi yra tarkim.. socialinių paslaugų, darbo biržos paslaugos...

5: darbo biržos apamai yra kokia funkcija.. kiek teko lankytis, tai aš galiu pasakyti tik tiek, kad yra sukurtos darbo vietos kažkam, bet kad konkreti būtų pagalba, tai tuščia. ... gali ieškoti darbo ir tau pasiūlys...

B: o ten egzistuoja ta korupcija ar ne?

6: kyšiai ne, bet kaip ten yra iš tikrųjų

5: egzistuoja, nes sakau aš.. teko pasikalbėti su žmonėmis, kurie lankosi tenai, tai tie kyšiai, tai nešdavo ir paduodavo, tai kavytė, tai alkoholis, bet visą laiką būdavo, tam kad pratęstą tą bedarbio pašalpą. Taip

7: kad negali pratęst

(visi vienu metu šneka)

7: ten yra tik tai kad tą laiką kažkaip atkėlinėtų kas mėnesį. Būna kad kažkiek ten reikia eiti, bet šiaip ... jie tau darbą gali duoti, jie tau gali ką nors pasiūlyti, bet tą patį matai internete.

4: arba pasiūlo ten kitam rajone

B: o išmokos kokios nors, kaip pašalpos, čia šitoj vietoj kaip?

7: ne...

B: Reglamentuota yra labiau?

7: taip taip, čia ne nuo to priklauso.

B: o kalbant apie nedarbingumo išdavimą, kaip jums atrodo, nedarbingumo lygio nustatymą

7: nu irgi čia tokia, visus tuos, ką atsineši, kokius dokumentus. Čia Nuo tavo dokumentų priklauso

6: viena nuotrauka yra kad tau čia viskas gerai, o kita nuotrauka ...

7: vienos dalelės trūksta

6: tie patys dokumentai ...

B: o yra korupcija ar nelabai?

7: nesusidūriau, negaliu. Bet visur galėtų būti ta korupcija.

B: bet kaip jums atrodo?

7: bet šitoj vietoj... aišku yra, girdėjau. Ir per televiziją vienu metu labai dažnai... yra perka tuos nedarbingumus, ir čia nieko nuostabaus. Ir labai dažnai,

B: ar jums neteko susidurti? Kažkokių tai pavyzdžių iš jūsų pažįstamų gyvenimo? Tokio.. nėra tokių? Tai socialinių paslaugų iš mūsų pokalbio tai yra mažiau korupcijos apraiškų nei gydymo.. ar ne, paslaugų. Sveikatos priežiūros.

7: mes kažkaip gal tai yra tos socialinės paslaugos ...sueina... ar tu daleiskim į kokią sanatoriją nori ..

B: taip. O kaip su sanatorija yra?

7: labai sudėtingai, arba gausi arba ne.

6: rehabilitacija toj pačioj ligoninėj gali gaut, važinėti reikės

B: o tam tikri kyšiai padeda ar nepadeda gaut tą rehabilitaciją?

6: reikia žinoti, kam duoti

7: irgi nei nuo tavo palatos gydytojo priklauso ,nei nuo kažko tai

B: taip, o kodėl jūsų nuomone žmonės duoda kyšius? Ko jie tikisi?

7: nu tikisi, kad juos geriau aptarnaus

6: apšvies ten dar kažką tai, skirt kažką tai geriau, bet rezultatas paprastai būna tas pats.

5: nu nemanau, kad gydytojas yra suinteresuotas atlikti operacija blogai, taigi vis tiek paskui gali būti kažkokia teisinė atsakomybė

B: tai kodėl tada žmonės duoda tuos kyšius?

Visi kalba

5: nemokam mes įlipę troleibuso vairuotojui už tai, kad jis mus veža.

B: kad saugiai vežtų pavyzdžiui

6: ... visi susidūrėm ligoninėj gulėdami, kas operacijos kažkokios ar kas.. vienas per kitą visi žino kas yra, kokia suma ir kiek moka...

5: kiek operacijos kainuoja.. nors iš tikro gal tai yra mūsų smegenyse, kad tą reikia daryti, nors iš tikrųjų tas gydytojas tikrai stovėdamas prie to operacinio stalo jis nepadaro nieko kitaip, negu jam priklauso. Taigi jis nepaliks specialiai tau žirkliu pilve.

B: visko pasitaiko, bet ar mokėsi ar ne, gali būti tas pats

5: taip, lygiai tas pats.

7: aš kalbėjau su vienu pažįstamu chirurgu, jis sakė ar duos man ar neduos, aš gi nepjausiu skersai, aš pjausiu taip kaip reikia. Galima duot 1000 tų eurų, gali vis tiek atsitikt kažkas tai. Čia gi ... ir paskui sakys, o aš daviau kyšį ir man va, o kitas nedavė ir jam viskas išėjo. čia sakau, bet žmogus va taip ... kaip yra, nu aišku savanaudis ir taip toliau, „noriu kad mane geriausiai žiūrėtų,“

4: tiktai va kaip duodi, tai gal po operacijos daugiau tave pažiūri, daugiau dėmesio atkreipia. Bet kad per operacija, tai taip.

5: geresnius vaistus, paprastai, kad nepykintų po tos operacijos, kai tu atsigauni, bet būna ir tokių atvejų, va neseniai, mano pažįstamas palaidojo savo mamą. Atvežė iš vakaro, čia 3ligoninėj buvo, atvežė iš vakaro, davė 100eurų, gydytoja pasakė „oj tuoj lakstys, mes tuoj atstatysim, viskas bus gerai“ ir naktį mirė. Tai nejaugi medikas nemato, kad atvežė mirštantį žmogų.

B: bet vis tiek paėmė?

5: bet vis tiek paėmė. nU tai kaip, sąžinės reikalas. Tai jeigu taip atsitiko, tai gal palauk, paėmei tuos pinigus tai atsiprašyk ir gražink. Bet nei gražino nei ką. Čia paprasčiausias žmogiškumas. Aišku kiekvienas papuolęs į tokią bėdą kiekvienas gali... ten savo mamą, bet kurį atimą žmogų.

B: o kaip jums atrodo, kodėl žmonės duoda kyšius?

3: sakyčiau gal nuo senų laikų dar įpratę

(Visi kalba)

6: jaunimas taigi visiškai... kiek nuo tų senų laikų gali būti, blemba 30 metų praėjo ir vis kalbam mes apie praeitį. Taigi viskas eina į dabartį, bet kažkaip trypiam visi, už tai taip ir gaunasi. Nu ar ne taip, taip.

(visi kalba)

6: vis prisimenam anuos laikus, anuos laikus

3: mums vis dar atrodo, kad ir mums reikia duot

5: jaunimas iš tikro sąmoningėja, ir jie nelinkę tokių dalykų daryti.

B: kaip jums atrodo?

2: man atrodo kad, jaunesni neima kyšių.

B: net ir gydytojai jaunesni neima, ar ne?

6: taip

B: o kodėl duoda žmonės?

2: nu galvoja, kad geriau ką nors gaus

B: o jeigu žiūrime į vyresniu ir jaunesniu, tai jūsų nuomone mažiau duoda jaunesni?

5: taip

6: duoda gal taip, bet tie kurie sėdi daktarai, tai elgesys jų yra panašus.

B: kaip jums atrodo, kodėl žmonės duoda kyšius?

1: ....

6: nori ir duoda, ane?

1: tai jo

B: o kodėl gydytojai ima kyšius? Va tarkim kaip jūs sakot, situacija tokia, kad tu jau matai, kodėl vis tiek paima kyšius, arba kaip jūs sakot, kad tikriausiai nepadarys nieko kitaip.

1: (nesuprantu)

6: gal tokie nusistovėję, kaip pavyzdžiui šeimos gydytojai kažkaip, nesipuola labai duot. Bet kai būna konkretus specialistas pas ką eina, nu ir nusistovėjo tokia sistema, va jeigu kardiologas, jeigu neurologas, nu pas jį kiekvieną dieną eit nereikia, tik atsitikus kažkokiai bėdai. Nu va taip ir gaunasi, stumiasi į priekį...

7: tradicija

6: taip, kaip tradicija gaunasi.

B: o jauni gydytojai, sakot kad jauni gydytojai greičiausiai mažiau ima?

6: jie galbūt ne tokie drąsūs dar, bet kai praeis laiko, tai tas pats bus. Arba pasivers viskas į jau grynai į mokamus tuos... specialistai mokami visi, liks tik šeimos gydytoja, kuri tik rašo rašo rašo

7: aš irgi anksčiau galvodavau, kad jaunimas va neims. Bet dabar kai pasižiūriu kas seime darosi, taigi jaunimas... bet nu akivaizdžiai. Tas visokias aferas... nu tiesiog gali vardinti ir pavardėm ir visaip. aš ...

B: sakot tas nesikeičia, ar ne?

7: jaunimas...

5: dabar, žemės ūkio ministrą renka, ar ne. Vieną pakeitė kitu, žmogus jaunas, perspektyvus, taip jį apibrėžia. Bet jis tiesiai šviesiai pripažįsta, kad jis neišmano to darbo. Bet jį palaimina todėl, kad jis žingeidus, galbūt sieks tų žinių. Tai palaukit, kiek mes dar lauksim, 5 metus, 10 metų. Nu kiek mes dar lauksim. Mes sėdim tokioj duobėj, tai aš nesuprantu, pagal ką jį skiria.

7: partijos

(visi kalba)

7: kad nėra kam kandidatuot. Man? Jums? Taigi nekandidatuosim

Visi kalba

5: jis kalbas prezidentei rašė, bet apie žemės ūkį jis neišmano nieko. Kiaules suskaičiavo kiek Lietuvoj yra?

7: kažkokia tokia tvarka pas mus.

5: tai taip bet kurį skaityk paims

B: o vat būtent priežiūros sistemoj, arba socialinių paslaugų?

6: nu dėl socialinių paslaugų, kai dar nelabai teko susidurti su tuo, tai šiaip tai gali sakyti tik tai, ką esi girdėjęs. Kai susidursi, tada jau gali.. kai susiduri, tai gali garsiai rékti.

4: .socialinių paslaugų tai jie patys jau mato, jeigu jau skiria, tai žino, kad tu jau neturi, nu nelaukia.

B: nelaukia kažkokių

4: nu gausi tuos kelis ir tuos atiduosi

B: o kaip atlyginimai? Jeigu valstybė tarkim pakeltų gydytojams atlyginimus dvigubai? Ar manot, kad kaip nors sumažėtų korupcija?

5: manau, kad tikrai ne.

Visi kalba

6: ... algos kyla kainos kyla. O reziume gaunasi, kad tas pats ir dar su kaupiu blogiau

B: ta prasme neišspręstų?

7: ne ne, tikrai ne.

6: čia kaip čia kaip šildymas dabar sakė atpigs. Nu koks skirtumas vasarą šildymas.

6: ... elektra vasara atpigs, nu tai kiek jos sudeginsi. Tik kad maistą gamini su elektrine, tai šitas nesikeis.... sako, kad kaip gerai, gyvatukas atpigo. Nu tai teisingai, šildymo nėra – gyvatukas atpigo.

7: nes mažiau naudojamas.

B: o sakykit, gal jūs, gal galit prisiminti, kokį nors korupcijos atvejį, kuris jus arba jūsų šeimą palietė per paskutinius 5 metus? Kaip pavyzdį, nu a teko kokį nors, nu nebūtinai jums ,gali būti ir iš draugų patirčių, gal pasakojo kažkas kažką tai, kaip duoti kyšį gydytojams ar visas tas procesas, iš jūsų prašoma, ar yra duodama.. kaip pasakyti, suprasti, kad kyšį reikia duoti? Ar tai yra daugiau žmogus pats, nori ir bando pasigauti, vejasi tam gydytojui

7: buvo atvejis kaip pas pažįstamą, keitė klubo, ne klubo o kelio sąnarį, ir praktiškai buvo vos ne tiesiai šviesiai pasakyta kiek tai kainuoja,

B: kiek tai kainuoja ar ne. Kitų gal pavyzdžių?

6: buvo sirgo vėžiu, gulėjo patale, jau matosi gi kad viskas aišku, tai čia dar litais buvo. Kažkokios ampolės negaliu pasakyti nei pavadinimo nei nieko,500 kainavo, liepė nusipirkti dvi nu ir kas. Vieną atnešė suleido, ant rytojaus pasimirė. O tos ir nebegražino. .. nu taip, nes liepė iš jų pirkti. Va tokia situacija. Bet taip taip visą tą susivokė žmonės paskiau, kuriems.. kuriems tai reikėjo... jau kai viskas praėjo, jau kai palaidojo , nu va čia va kai susikrausto viskas, visi tarakonai į vietas.

7: būna tokių atvejų.

6: jeigu tu žinai, kad miršta, nu tai kaip nabašnikui žvakė, nu nepadėsi.

B: kaip kitiems atrodo?

6: ir nepasakysi, kad čia kyšis. Bet esmė ta, kitam parduoda..

B: .. nelabai... kad ne viskas yra...

6: apgalvota

7: nes savo žmogus yra.. ką jis pasakys, padarysi, gal žmogus pasveiks. Čia kur dabar susiduri...kai kur duoda, kaip kur neduoda... nu čia labai tiesiog psichologiškai aišku. Toks spaudimas gaunasi, kad o jeigu tu neduok dieve vaikas kažkoks susirgs, tai tu namą parduosi, bet tą vaiką gelbėsi.

6: ... arba teisėsaugoj yra toks pavyzdys, dabar skiriasi ten turtai viskas, nu pas ką daugiau, tas. Nu akivaizdžiai matai, kad taip negali būti, bet taip yra. Ir advokatai ir taip sukasi sukasi ten žinokit.. tai aš ir klausiu, kada čia užsibaigs, kada pas tave nieko nebeliks.

4: arba pažįstamą turėt. Nu va aš Vilniuj centre turėjau pažįstamą, o skyriausi rajone. aš su cente pašnekėjau, nuėjau į savo.. ką mane paklausė, tą susakiau .. atėjom abudu skirtis ... manęs nebeklausė, jis užsirašęs.. tai jau žino ką pasakyti. ... ir jos ten jau net neklusė. Viskas jau padaryta.

B: o sakykit...

4: o pas mane jau prieš mane jau kartu atėjo, aš jau žinojau, kad viskas skirs

B: o kaip svarbu turėti gydytojus pažįstamus ar guldami į ligoninę ieškote pažįstamų?

5: be abejo.

B: dėl ko?

5: kad tvirčiau jaustumėsi. Dar žinot, kaip pasakyti... liga ligai nelygu.

Visi kalba

6: jeigu ten pavyzdžiui ...

5: nu taip. Bet jeigu neturi, tai neturi

4: nu va draugui reikia... vėl antra koja ištinu, nu sako aš pas kitą nenoriu eiti. Sako pas tą pačią, nes va, kšip dvi savaitės grįžęs iš ligoninės. sako pas tą pačią. Pas kitą nueisi, tai vėl viskas iš naujo. Vėl tau ... pas tą reikės mažiau.

B: mhm. O kaip jūs manot...

5: iš medikų pusės atsiminiau va ciniškas toks atvejis. Prieš gal kokius 3metus. Pas tikrai garsų Lietuvoj angio-chirurgą operavausi koją. Viskas su manim buvo gerai, moteriškė .. sena, turbūt apie 80 metų gulėjo palatoj nu ir jinai aišku davė kyšį tam gydytojui, jis išoperavo. Ateina sekančią dieną vizituoti, ir tai moteriškei ištinu koja. Vėl jisai tenai .. nu ir jinai tam gydytojui rodo ir sako „pažiūrėki, kas mano kojai pasidarė“ jis taip pirštu pasuko pirštą prie smilkinio ir pasakė „kas kaltas, kad kvaila“

B: o kodėl?

5: apsisuko ir išėjo, tai ta moteriškė apsiverkė. Ir jinai paskiau guli ir sako „jeigu aš būčiau gydytoja aš neklausčiau, kas man atsitiko“. O jisai viską .. po kiek laiko ,matomai gal jam pyktis praėjo, ir jisai sako „taip turi būt, čia nieko tokio“ ten vienu žodžiu išsivaikščios, išsiskirstyt ir t.t. bet tai iš kur tai moteriai žinot. Ir jinai sako „aš iš savo pensijos, paskutinių pinigų sutaupius jam daviau“ o jis iš tikro jis privačią turi kliniką ir valdiškoj dirba ir tikrai garsus. Bet žinokit tas nu va tas poelgis taip nupurtė, kad...

B: tai ta prasme nesiskaitoma su žmogum?

5: nu taip, nesiskaito. Nu paprasčiausias žmogiškumas.. jinai sena, nu tai jeigu tave paklausia, tai tu būk malonus jai atsakyti, o ne pasuk pirštą prie smilkinio ir išei iš palatos.

B: net ir kyšio davimas ...

5: nieko neišsprendžia. Gal paskui jis permąstė, gal jam gėda pasidarė ... gal kaip aš nežinau

6: ...gal per mažai davė?

5: gal per mažai davė. Bet jinai pasiklausinėjo.. kiek tenai visi duoda, taip ir jinai davė, nu bet...

B: o kaip pasiklausinėjama?

Visi kalba

6: palatoj. kaip sako, viską labai gerai žino med seserys. Viską.

5: kas yra valdžia? Seselės ir slaugės ...

B: o kaip korupcija susijusi su hierarchija. Ar daugiau kyšių duodama gydytojams ar kaip tik seselėms, aišku mažesniais gal kiekiais, ir slaugėms.

5: žinot, gal ir susietas šitas reikalas yra. Irgi vat neseniai tokį atvejį, buvau pas gydytoja ir su moteriške tokia susipažinom ir įsikalbėjom. Tai jinai vienu žodžiu jai paskyrė .. lygą. Paskyrė daryti kažkokį tyrimą. Jinai nuėjo į tą tyrimą ir sako žiūriu mano onkologė seselė sėdi tam pačiam kabinete ir kažkoks kitas gydytojas ir. Nu ir vienu žodžiu sako tas gydytojas išeina. Ir seselė tiesiai šviesiai pas mane klausia „o kaip jūs atvažiavot pamalonint gydytoją?“ jinai sena moteriškė, jinai sako aš nesuprantu klausimo, kaip suprasti pamaloninti. „nu tai vis tiek jūs kažką tai tokio atvežėt?“ jinai sako aš pasimečiau, atidarau piniginę, dar tada litai buvo, sako pas mane 100 litų vienoj vietoj , 50, 20. Ir dar ten tų smulkių. Aš tai seselei sakau „nu aš turiu 23 litus“. „tai gerai“

B: ir paimė?

5: taip visas veiksmas toliau vystėsi. Sako tas gydytojas atėjo, aš jam į kišenę įdėjau ir viskas buvo gerai.

B: ta prasme netgi ne pats gydytojas?

5: ne pats gydytojas, o seselė. Kaip įpareigota. Gal jie ten paskui dalinasi, niekas nežino kaip ten viskas vyksta. Bet toks tiesmukiškumas. Suprantat. Atėjus žmogui tai paklausti, kaip tu atvažiavai. Čia klinikose.

6: bet iš tikrųjų ... taip logiškai pagalvojus, kaip ateina pavyzdžiui duoda tuos kyšius, taigi iš lemputės žmogus nesugalvojo, iš kažkur tie duomenys ateina. Kodėl aš pavyzdžiui neduosiu euro arba 2. Kodėl 10, ar 100?

B: arba 1000 iš karto

6: taip taip, iš kažkur ateina tas reikalas.

6: kažkas pabeldžia ir sukasi tas ratas taip.

4: tai va komisija dar kai kaip buvo kalniečiuose. Nuvažiavau su seserim tenai prasėdėjau. Komisija pasakė bus užsakymas, nu registracija, užsakymas. 50 litų – už valandos komisija.

B: ir įvyko, ar ne? dėl to kad buvo paduota papildomai...

4: 50 litų sako tuoj bus ... ateina sako už valandos priimsiu.

B: o jeigu ne ...

4: ... neatsimenu . bet čia jau ilgas ilgas laikas.

6: bet dabar tai jau šitoj užsiregistravai ir tau nėra kaip ilgai laukt, nereikia....

5: priklauso pas kokį specialistą

6: ne ne, aš kalbu ...

4: ... ta pačią dieną ...

Visi kalba

4: bet pala, kiek kartų buvau, tai žinokit ... kažkokį ...

Visi kalba

4: o tada sakau, 50 litų padavė, palaukit valandą.

6: bet dabar ar kalniečiuose yra, jau nėra?

4: ne, žaliakalny, čia prieš daug metų

B: o sakykit, kaip jums atrodo, ar mažėja korupcija?

7: ne

6: mano nuomone irgi ne.

7: dar kaip tik gal anksčiau mažiau buvo. Nes anksčiau tai vis tiek man teko vis tiek daug nugyvent ir tiek praeita viską, nebuvo taip, kad pasakytų tiesiai šviesiai, o dabar tai ... čia visai neseniai reikalavo.

6: su darbais ... čia jau ne korupcija, ar kaip, jeigu pasižiūrės tau į pasą, „aaa, nu tu tai..“ maždaug jau. nurašytas

B: ta prasme dėl amžiaus?

6: nu tai, dėl mažiaus, nu aišku savaime, niekas nesako, kad dirbsim taip, kaip anksčiau, to tikrai nebus, kalbos nėra, kai suspėjai ir vaikus ir darbus ir visur apeiti ir dar laiko likdavo.

B: ta prasme tas jaučiasi?

6: aišku savaime, kad kiekvienam su metais jaučiasi, bet jau jau jau ...

B: o labiau jaučiasi dėl neįgalumo diskriminacija ar dėl amžiaus?

6: amžiaus. Neįgalumas tai aš skaitau irgi taip pat. Jeigu tau bus negerai.. tai čia kaip jaunai mamytei vaikai, lygiai taip pat jų irgi nelabai nori, nes tų visokių. Bet šiaip pagrinde dėl amžiaus, tas toksai kvailas amžius, iki tos pensijos, jau mes būtume dabar pensininkės, o dabar dar kur tie 65? O su kiekvienais metais kažkas dasideda vis.

B: o kaip sakykit, jūsų nuomone, tarkim, Lietuvoj egzistuoja socialinės įmonės. Ar ne? Tai tokios įmonės, kurios įdarbina neįgaliuosius arba prieš pensijinio amžiaus, nu tas tokias grupes. Bet ypač neįgaliuosius. Ar jos kaip nors sprendžia problemą?

6: nu tie kurie visiškai žmonės, kur jau tikrai, kaip pasakyt, ar vėžimėliuose sėdi, čia yra labai gerai. Tokie kaip mes.. kai dar kaip tarakonai lakstom palyginus su tuo visuo

7: kelis kartus bandžiau į tą socialinę įmonę darbintis.

B: bandėt, ar ne?

7: bandžiau, kelis kartus

B: papasakokit savo patirtį.

7: nu paprasčiausiai .. amžių, taip ir pasako, jeigu nerasiu jaunesnių, paskambinsiu.

B: aj, taip ir sako, kad grynai dėl amžiaus.

7: nu aišku ne taip tiesmukai, bet nu .. gražiau biški pasako, ne tiesiai į akis.

B: bet jums nepavyko įsidarbinti?

7: ne. Į tris įmones bandžiau.

B: kaip kitiems atrodo? Kokia nuomonė, ar girdėtos tokios socialinės įmonės? Nelabai? Nesusidūrėt?

7: nu tai biržoj kaip visą laiką, pasako ar pasiūlo ... internete ... matosi, kad socialinė įmonė, būna parašyta.

B: nes ten sąlygos lengvesnės įsidarbinti ..

7: nu jie mokesčių visokių nemoka, juos remia.

B: o kaip manot, ar labai paplitus korupcija privačiam sektoriui ar valstybiniam?

7: valstybiniam

6: valstybiniam, 100 proc

B: o privačiam ar yra korupcija?

7: privačiam gal kažkiek ir yra.

6: privačiam ... prieš darbą po darbo rašys oficialias valandas ir bus labai gerai ir būsi tu geras. Tu negali pasakyti, kad aš nenoriu ateit per anksti arba po darbo užsisėdėti, tai neįmanoma .. nėra taip, kad skambutis atėjo, 8 valandą atėjai į darbą. Ne tu turi ateit anksčiau, bet kokiam darbe, su bet kuom pakalbėjus. Valdiškas tai visi, kad ir tose pačiose klinikose, prieš einant pas gydytoją pirmiausia turi eit į registratūrą. Nes 45 minutes ar valandą užsidedi visą laiką. Tai jeigu tau pas gydytoją 8 valandą, tai ateini pusę 8 anksčiausiai. Pusę 8, gink dieve nei minutės daugiau neatidarys anksčiau ... o privatus jisai gali ir įleisti ir tą.

5: kiek yra pacientų..

6: taip

5: net ... nepriklauso

4 aš jau sakiau, Dainavos kaip poliklinikoje, kai buvau to tyrimo. „jeigu norėsiu, priimsiu, nenorėsiu, nepriimsiu.“

B: tai čia valdiška?

7: privačioje niekada taip taip nepasakys. privačioje tave priims paskutinė sekundė

B: o sakykit, .. mes sakom, kad lygtais iš tradicijos mes kaip ir valstybinėje, sveikatos priežiūros sistemos įmonėje, ligoninėje, poliklinikoje, mes lygtais iš tradicijos mes duodam kyšį. O kaip yra su privačia? Ar kilo koks nors klausimas, kada susimoki jau oficialiai, kas jau nėra korupcija, nes tai yra susimokėjimas į kasą pinigų, ar ne, už tam tikrą sveikatos paslaugą. Ar yra ta pati praktika, kad nu čia susimokėjai ir dar duodi ...

6: nei karto

5: niekada.

B: kodėl? Koks skirtumas?

5: todėl, kad tu susimoki ir tave gydytojas labai maloniai sutinka, labai maloniai tave aptarnauja

6: teisingai

5: aš praktiškai neturiu jokių priekaištų.

B: bet jums nekilo poreikis dar...

5: ne

B: už tai, kad maloniai aptarnavo, kaip jūs sakot

B: bet už valstybines paslaugas, nes jūs visi dirbot, kiek metų išdirbot?

7: visą gyvenimą

B: 35, 37, ar per tuos metus jūs nesusimokėjot už tas paslaugas? Kurias dabar gaunate? Mes kiekvieną mėnesį, jeigu dirbam, 9 proc, kiekvieną mėnesį, nuo savo atlyginimo, ar naudojamės ar ne, mes mokam.

Visi kalba

5: čia ir yra skaudžiausia, kad tu gyvenimą pragyvenai, visą gyvenimą dirbai ir tvarkingai mokėjai mokesčius, ir kada tave ištinka bėda, valstybei į tave nusispjaut.

B: bet kaip ir sumokėję esat

5: nu taip, sumokėję, visą gyvenimą mokėję...

3: .. kaip aš sumokėjau, tegul iš jų atskaito...

B: o kodėl yra noras duoti tam gydytojui?

6: nekyla

B: nekyla?

6: nu tai jeigu susimoki

B: tai už mokamą taip, sakėm kad nekyla o kodėl kadangi vis tiek mokėjot į sodrą ir t.t., kodėl valstybinėj kyla noras duoti papildomai?

5: tradicijos turbūt, tradicijos jaugę į kraują, kad va taip reikia

6: ir tradicijos ir būna padiktuota, tikrai būna padiktuota iš tas, kas ima. Nu tiesiog sakau, ne euras ir ne du, bet tu žinai, kam reikia.

7: taip, .. kaip rusai pasakytų „stafkė“

Visi kalba

5: aš sakau, įlipus į troleibusą mes papildomai vairuotojui nemokam už tai, kad jis mus veža, arba pardavėjai, atėjai į parduotuvę ir kad jinai mus aptarnauja argi mes jai papildomai mokam?

6: nu bet padavėjai arbatą paliekam

7: bet ne oficialiai

6: nu taip, nori duodi, nori ne.

Visi kalba

B: o anksčiau, sovietiniais laikais buvo kyšių davimas gydytojams?

5: be abejo buvo

4: buvo

6: būdavo, tiktai mažesnės sumos. Ten duodi šokolado, tai džiaugsis, o dabar duok šokoladą, tai maždaug nu...

6: draugė priėjo...ką jinai čia nu tuos vadinamus šildymus, nu irgi taip atrodo, kad nieko nereikia duot, nu paėmė tokią dėžutę ar šokoladą didelį kažkokį. Taip tipo atsidėkos, nu čia gi ne pinigai, čia niekas nieko, tai sakė, kad kaip drėbė, kaip sako kaip akmuo į veidą. Sako „per akcijas prisiperkat praėjusiais terminais paskui čia viską sunešat mums“. Persižegnojau sako ir daugiau gyvenime aš jau niekam neduosiu ir niekada nesiūlysiu. Nori pinigų, bet čia ne privačioj.

B: kaip buvo pasakyta, kad buvo per mažai?

6: bet čia tik šildymai, čia tik iš mandagumo žmogus norėjo.

5: nunešė prie kavos

6: nu taip, prie kavos. Visi geria tą kavutę geria. čia yra normalu. bet sako kaip gavau , sėdėjau ir nežinau ar man spaudimas sukilo ar kas .. sakė daugiau gyvenime, dabar pamirš šitą reikalą

B: o kaip manote, ar reikia pranešti apie korupcijos atvejus

6: nepadės niekas čia.

7: čia jau turi būt... gal tiesiog sąmoningai ...

7: .. iš tikro kiekvieno ... čia reikia nusistatyt, kad neduosi ir viskas

Visi kalba

B: kaip jums atrodo?

3: kaip su botagu per ...

7: nes tuo labiau nes kai traukia .. taigi ir duodantysis atsakingas ir imantysis atsakingas. Tai kas ant savęs?

6: vėl atsimušam į tą patį, yra teorija ir praktika.

5: čia gal geras buvo, kiekvienas turi sąmoningai dirbt su savimi, aš neduosiu ir viskas

7: ir sistemoj turi kažkas aš nežinau.. kitaip vykti

5: turi sistema pasikeisti, nebent mūsų proproanūkiai kažką kito matys, ir kaip aš sakau, turi gimt visai nauja karta kurią turbūt reik išvežt į užsieny, atskirt, izoliuot nuo šito..

6: visą planetą susprogdinti, ir vėl iš naujo gyvybė, o tada bus

5: kad pamatyty kitokį pavyzdį

2: .(negirdėjau) gydymas.. tai net minties nėra kažką duoti

7: taip, gal .. nereikėtų šitam žmogui sodrai mokėti gal jeigu žmonės mokėtų patys, gal irgi va tada savaiame va ta viskas išsisprendžia ...

5 ir pavyzdžiui iš jaunų žmonių...

7: ... darbdavys kiek moka. Nuo žmogaus vos ne 10 proc

6: nesuprantu šito ... bet jokių nei nedarbingumų nieko

B: 56proc

Visi kalba

7: ... ir devyni, nu va... dar irgi tie 2 proc

7: kur tie pinigai, kas juos panaudoja?

(du žmonės kalba vienu metu, sunku suprasti)

B: po vieną kalbėkit, kad girdėtume visus.

5: ne, aš kalbėjau apie jaunus žmones, labai dažnai susiduriu su jaunais žmonėmis, kurie netgi nesiruošia rodyti visų savo pajamų, todėl kad, jie trumpai ir aiškiai pasako, „kada aš pasensiu, man valstybė nieko neduos. Aš tai matau iš savo tėvų, o dar praeis kažkiek laiko, man pensijos nebus kam mokėti. Aš pats turiu savim pasirūpinti tai kodėl valstybei turi rūpėti pinigai, kuriuos aš užsidirbu.“ Trumpai ir aiškiai labai daugelio jaunimo požiūris yra toksai

6: nu aš irgi tokių daug girdėjau. Jie pensijinius fondus atsidaro patys

5: patys sau, jie sako „kiek aš atsidėsiu pinigėliu, tiek aš senatvėj jų ir trėsiu, man valstybė neduos nieko“ į gydymo įstaiga nueinu ir turiu mokėti, nes aš pasitikėti negaliu.

B: tai dar grįžtant prie to pačio klausimo, ar reikia pranešti apie korupciją? Kai jums atrodo?

5: iš tikro tai reikėtų bet turbūt labai daugelis iš mūsų numoja ranka. Ir „ tai ne aš“

6: kad neatsisuktų prieš patį, nes dažniausiai taip ir būna tu turi turėti tikrą pagrindą, tikrą tokį pagrindą, bet jeigu tu tik įtari, kad ten smulkmenos, koks 100 eurų, tai nieko nebus, .. valstybės gauna kyšius milijoninius, bet tai kas iš to. Pacypia pacypia ir viskas

B: dar jūsų norėčiau nuomonės, nes jūs mažiau įsijungėt į pokalbį (nesuprantu)

3: neverta. Tuoju pasakys apie kurį pasakei ...

5: nežinau, matomas reiškinys turi būti, kad kažką tokio pasiekti. Visų žmonių nuostata vienoda turėtų būti

B: o kaip tą keisti jūsų nuomone reikėtų?

5: su šakėmis į gatves išeiti. kaip užsieny išeina... .. ne ko gero iš tikro yra labai lietuviai labai nuolankus ir numoja ranka, o pasižiūrėkit iš tikro pasauly kas dedasi, niekur nedrįsta taip iš žmonių tyčiotis kaip čia

B: bet sakot kad mes ir leidžiam

5: mes ir leidžiam savo prakeiktu lietuvišku nuolankumu

6: tai jau čia tai teisybė

B: o ar esate kada nors pranešę atitinkamoms institucijoms apie korupcijos atvejį?

7: ne

4: nu praneši tai paskui eik ratais.

5: tai va apie tą ir kalbama

6: kad paskui ant tavęs..

Visi kalba

6: tik liudininku pabūt, kad kažką matei,...

4: tai sakau eisi ratais tada

B: o sakykit, manote, kad galit nukentėti tokiu atveju, pranešus?

7: taip

B: o ar žinot tokių atvejų, kad nukentėjo žmonės pranešę?

3: nes mūsų niekas negina, paprastų žmonių.

5: niekam neįdomu su tais. Esu pats su savo problemom. Ir šiaip kai pagalvoji, ten pensininkai triukšmauja, kad jie mažai gauna ten tų pensijų, kodėl niekas nieko vat pavyzdžiui tikrai neįgalūs žmonės, kurie turi neįgalumą, visi tyli, aš pvz negirdėjau nei vieno, kuris garsiai pasakytų „man duoda mažai“. Iš tikro reikia pagalvot apie tokį dalyką. Kalba. Pensininkai jie tenai vaistus perka ir t.t. palaukit, o neįgaliam žmogui? Kiek tai kainuoja? Kiek kainuoja vaistai, kiek kainuoja vizitai pas gydytoją, kiek viskas. Ir moka nu toks .. pavyzdžiui su antra grupe kiek gauna, kiek tu gauni, 200 eurų. O reikia susimokėti mokesčius, susipirkti vaistus, nueiti pas gydytojus.

4: ir tie vaistai... kompensuojami 100proc, bet tu mokėk

5: bet tu vis tiek dar moki. Už tuos kompensuojamus vaistus.

4: 100proc ir dar moki kiek.

5: ir dar damoki

B: o kodėl žmonės, nieko, kaip jūs sakot, vat tyli?

5: aš nežinau, gal paprasčiausiai ir taip gyvenimo nuskriausti. Jis taip neturi sveikatos, yra neįgalus,

7: nes tiesiog akivaizdžiai matosi, kad

5: ir nėra .... ieškot tos teisybės, šaukt, kad va mes dar labiau nei kokie pensininkai nuskriausti.

4: vienas tu ten nueisi ir nieko nepadarysi. O kad ten surinkt, tai „aj, ko aš ten belsiuosi kaip ... nu kur aš ten, kas ten bus, nu penki ateis, nieko nebus.“ Nu nieko, jeigu penki, tai nieko. O kiti kur aš ten belsiuosi... jeigu paimtų, nuvežtų, tai gal vėl ...

B: o neįgalūs žmonės vis tiek duoda kyšius?

5: taip, tai be abejo. Iš tų 200 tai iš paskutinių mokėsi

B: o kaip jūs manot, ar gydytojai taip pat ima?

5: nesikuklindami

B: nėra to skirtumo, jeigu yra neįgalus žmogus, gal tada tu supranti...

4: jokio skirtumo, ar tu paimi ar tu paimi ..... koks jiems skirtumas, kiba jiems galvą skauda

6: į darbą priimant tai dar pagalvoja ar tau tiks pagal tavo paso duomenis ar ne, o čia tai lygu, ar tu toks anoks, ar trečias

4: ir darbe pasižiūri ar tu sugebėsi ar nesugebėsi jeigu tave paims...

6: kitą kartą tas vyresnis dirbt daug atsakingiau negu tas jaunesnis ir padarys daug geriau, bet yra kaip yra.

B: o tarki, neigalaus žmogaus diskriminacija egzistuoja darbo rinkoje? Tarkim priimant į darbą? Ar daugiau pagal amžių?

5: be abejo. kas norės sergančio? Tai kaip ir mamų mūsų mažai ... nes nėra garantuotas, kad tu pastoviai būsi darbe.

4: ir viskas

5: nu kam tu reikalingas, niekam

B: o sakykit, kaip manot, ar jaustumėtės, na gerai blogai, arba kaip jaustumėtės, pranešęs apie pažįstamo žmogaus korupcijos atvejį? Taip, jūs lankotės pas gydytoja, čia tokia teorinė įsivaizduojama situacija. Lankotės pas gydytoja 20 metų, pasipasakojat, žinot, pažįstat tą žmogų. Ir jisai duoda suprast, kad reikia duoti kyšį. Ir t.t. tai koks būtų jausmas, ar jūs didžiutumėtės savo principingumu ar abejotumėt dėl savo poelgio?

6: kaip, kad sakant savo draugą įskųst?

6: tikrai ne. Tokio dalyko...

B: nedarytumėt?

6: ne, tikrai ne. Jeigu žmogus pats neapsisprendžia, tai kodėl aš turiu kišt nosį? ... kaip jis vertina pinigini ...

1: ne

B: o apskirtai, kaip manot, ar žmonės Lietuvoje yra geri?

6: kada yra kažkokia kova. Pažiūrėkit kai prasidėjo laisva Lietuva, kokie visi buvo vieningi, ale tokia draugystė, kad visi apsikabinę cypė verkė. O kur viskas dingo. Nu pamažu dingsta. Nu negaliu sakyti, kad viskas 100 proc yra taip blogai. Bet iš tikrųjų visas tas patriotizmas tai tik lieka teorijoje praktiškai.

5: turi kažko ... (negirdžiu)

6: taip taip.

B: o pasitikėt žmogumi galima? Draugais pavyzdžiui

5: draugais taip.

B: o kaimynais?

6: pasitikim iki tol, kol kažko nepadaro. O šimtą procentų galiu garantuoti, kad kiekvienam žmogui yra kažkas kažkada kažkur pridaręs to, ko jisai nenorėtų.

B: nepažįstamu žmogumi ar pasitikit?

6: 50 proc gali kažką pasakyti, kad tau nepakenktų ir tu neišsišoktum. O 100 proc tikrai ne

B: kaip jums atrodo? ar pasitikit vat nepažįstamais žmonėmis?

1: nepažįstamais ne, kaimynais tai pasitikiu. Draugiškai gyvename

B: nu ir paskutinis klausimas. Iš esmės, kaip manote, kas gali padėti sumažinti korupciją sveikatos sistemoje Lietuvoje ir socialinės apsaugos sistemoje? Vat kas galėtų, kaip jums atrodo, nuo ko mes turėtume pradėti?

6: valdžia turėtų daugiau klausimų užduoti tiems, kam juos reikia, jie atsakytų, ko reikia. O jie dabar susėdę mąsto, kad jiems vat reikia to ano, jiems reikia ano to. Bet jie yra normalūs, sveiki žmonės. O ne tie ...

B: ta prasme daugiau konsultuotis?

6: su tuo, kam to reikia. Tai jisai pasakyt savo nuomonę, o iš jų visų nuomonių galima sudaryt kažkokią santrauką. kad ten pavyzdžiui kas mane gali paklausti apie kažkokį, ko aš nesuprantu, arba ko man nėra. Nu ką aš pasakysiu, nieko.

B: kokios dar idėjos, kaip galima sumažinti. Kaip jūs pavyzdžiui apie visuomenės mokymus, kad šviesti.

6: čia labai teigiama

B: ar reikia tokių dalykų ar užtenka informacijos?

7: čia sakyčiau gal šviesti reikia daugiau tuos kurie .. daugiau.. kurie priima tuos kyšius.. kurie nori

B: pačius gydytojus, ar ne?

7: konkrečiu atveju taip. Aišku nuo pradžios

B: o pacientus?

7: nu tai kai tie gydytojai nereikalaus, tai ir tie pacientai po truputį ...

6: pažiūrėkit, kaip ligininė parašyta ant durų „šypsena užteks“ ar dar kažką, tai gal reikia suprast, kad tos šypsena užteks duodant, ne susiraukus duot.

Visi kalba

6: irgi variantas toksai. Susiraukus kai duodi...

Visi kalba

B: o kaip jūs žiūrint į tokius plakatus „neimu kyšio“ ir t.t. kaip jūs žiūrit į tas priemones?

7: juokas ima tiktai

6: tada šypsena atsiranda, ta kur ant durų kabo

B: ta prasme jūs sakot, kad ne.. net ir egzistuoja tie plakatai ... bet paskui praktika yra visiškai kitokia, kaip pasakyti, nesusiderina.

7: jeigu kabėtų kokia kamera, gal kažkas ir pagalvotų. Jeigu gydytojo kabinete. O ten tie visi visokie lipdukai ...

5: privačiose tai yra.

7: kita vertus, ras kitur kur duotu. Koridoriuj, fojė, palatoj ... čia sakau, reikia...

1: į kišeniuką dėt, turi kišenę

7: ...ir dar pataiso, kai ateini.

6: arba kažkur reikia išeiti, nes nesimato per ...(neišgirdau)

B: o sakykit, ar būna tokių atvejų, kai gydytojas neima, bet pacientas pats, kaip sakant iš tradicijos, bando įkišti į kišeniuką ar dar kažkur tai ar tas gydytojas, kaip jis turi reaguoti, kaip jums atrodo? Ar jis labai mielai priima ir ...

7: nu tai turėtų gydytojas atiduot atgal.

6: buvo viena tokia praktika, kai ėjau pas kardiologę, buvo ekstra. Ir parašė ekstra, reiškiasi, siuntimą, tai pasodino prie vieno kabineto, sedėjau sedėjau, atėjo, galvoja „aha, šita boba nereikalinga“ pasodino prie kito kabineto. Pas kitą nutempė. Ten sedėjau sedėjau, ... aš galvojau „nu viešpatie, nu kada gi čia baigsis, kas čia bus ir kuo čia kvepia“. Nu ir gavosi kad aš toks kaip pastūmdelis, neregistruotas, nu atsitiko kaip atsitiko. Nu priėmė, „nu čia nusirenkit“ ar pradėjau rengtis ir kažkaip ant rankinuko dėjau tą, savo tuos drabužius, kaip pradėjo rėkti. „jokių čia kyšių, jokių čia nieko“ o man net minties nebuvo, ne tas galvoj buvo, absoliučiai visiškai. Sakau „aš ir nesiruošiau“. Bet už tai po to buvo taip atstumta, taip nu per prievartinę tokia atrodo. Galvojau velnias čia mane nešė su tuo ekstra. Geriau būčiau užsiregistravus. Bet pas kardiologą be mėnesio nepateksi. Nu va taip gavosi.

4: bet priėmė tave svarbiausiai...

6: va taip ir gavosi. O dėl ko jinai ten įsivaizdavo ar aš jai kyšį.. bet aš tiesiog drabužius dėjau ant rankinuko.. taip pat vienu žodžiu, gal jinai galvojo, kad aš kažką trauksiu. O čia dar tokia priimta, stumdyta, nestumdyta, iš vieno kabineto į kitą kabinetą galų gale kol darbas baigėsi...

B: o sakykim, ar teko girdėti gal ne iš savo patirties, bet iš pažįstamu, kad ta prasme duoda kažkokį kyšį, tarkim už gydytojo paslaugas, bet gydytojas neima, atsisako.

6: aišku kad yra

7: yra tikrai

7: mikrochirurgas. Bet čia irgi buvo atvejais įdomus, bet čia seniai. Mergaitei atsitiko nelaimė ir reikėjo siūti kraujagysles. Įkišo rankytę į tokį stiklą ir čia nupjovė viską... tai sako draugė „nu viską tiesiog namuose surinkau, visokių pinigėlių...“ sudėjo į voką. Nu sakė pusę pinigėlių gražino.

B: pusę?

7: pusę ... nu irgi tokių...

B: o kad visiškai neimtų?

7: neteko

6: man tai teko

B: ir čia jūs manot kad gerai ar blogai?

6: nu tai čia jeigu iš tų kyšių visų atvejų kiek yra girdėta vienas ar du yra gerai, tai gal net labai gerai. Bet vis tiek...

B: per mažai tokių atvejų, kurie atsisako?

6: taip

B: na dar kokių nors idėjų, kaip būtų galima tą korupciją mažinti? Gal jūs kokių turit? Mažiau prisijungt

2: aš kai užsieny buvau, tai net rugsėjo pirmą neima gėlių mokytojai. Bendradarbės Dukra atnešė gėlių, tai nesuprato, ką čia reiškia. Sako „gėlių, čia man?“ ir neėmė.

B: taip ta prasme kad visiškai?

6: tai pas juos gal yra kokie įstatymai, kad baudžia mokytojus...

B: nu pas mus irgi baudžia

5: nu teoriškai taip.

6: bet jie milijonus prisitampė, bet ar nors vienas yra pasodintas?

Visi kalba

5: pažiūrėkit Masiulis, kiek jis, 140 tūkst paėmė, o paskui atsirado raštelis, kad jisai skolinosi tuos pinigus, jis neėmė kyšio. Tai kaip sako, žuvis genda nuo galvos. Tai tegul pradeda nuo viršaus. tenai susitvarko visus reikalus.

7: sakau, čia reikia labai daug laiko

Visi kalba

4: va, tuos nubaudžia, kurie va tokie, o tie, kurie va tokie, tai tu nepasieki

B: ta prasme kad nubaudžiami yra paprasti žmonės

Bisi kalba

7: tai jie prisileidžia neskelbiamų pojstatyminių aktų kurie ... gali manipuliuoti ir susitvarko taip, kad paskui .. vat...

6: nu tai taip ir sako, nėra tokio įstatymo, kurio negalima apeiti

4: visus apeina

Visi kalba

5: tos nišos, kad eilinis mirtingasis, tas žmogelis jisai nesuprastų, per kurią vietą jisai gali tenai...

Kalba visi

4: ten nei mū nei be

B: gerai, ačiū, gal dar kažkas kažką nori papildyti, gal kažko nepaklausiau, gal norėtumėt dar kažką pridėti prie šito pokalbio?

6: kad mes turbūt pakankamai gerai išsiliejom.

B: gal tie, kurie mažiau .. norit papildyti... neturit nieko? Gerai, tai ką, labai dėkui jums už pokalbį, tikrai labai smagu, kad pasidalinot savo nuomone, ir kaip sakiau, šią jūsų nuomonę naudosome apklausai ir mokymams. Nes šviesti visuomenę labai svarbu, tam,

kad visi žinotų, kur kreiptis, kaip yra užtikrinama tavo tapatybės neatskleidimas. Gerai, tai ačiū jums labai už pokalbį.